

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra historie

KULTURNÍ ODKAZ MANŽELŮ VOJÁČKOVÝCH MĚSTU PROSTĚJOVU

Bakalářská diplomová práce

Blanka Dobešová

Olomouc 2018

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Kulturní odkaz manželů Vojáčkových městu Prostějovu“ zpracovala samostatně na základě studia pramenů a odborné literatury.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Ráda bych věnovala poděkování profesoru Pavlu Markovi za vedení mé práce, odborné poradenství, ochotu a vstřícný přístup. Dále děkuji své rodině za trpělivost a podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	- 6 -
1 Východní informační zdroje	- 9 -
1.1 Komentář k publikacím Ondřeje Přikryla	- 9 -
1.2 Literatura k dějinám města	- 11 -
1.3 Literatura týkající se geneze Národního domu	- 12 -
1.4 Archiválie	- 13 -
2 Společensko-kulturní kontext k působení manželů Vojáčkových ve veřejné sféře.....	- 14 -
2.1 Reflexe kulturního a společenského života optikou odborné literatury	- 14 -
2.2 Vývoj prostějovských vzdělávacích institucí	- 15 -
2.3 Periodicky vydávané tiskoviny.....	- 17 -
2.4 Spolkový život prostějovských měšťanů.....	- 18 -
2.5 Modernizace města po roce 1892	- 19 -
3 Rodina Vojáčková optikou publikací Ondřeje Přikryla a dobového tisku	- 21 -
3.1 Jakub a Vincencie Vojáčkoví	- 21 -
3.2 Sourozenci Karla Vojáčka.....	- 23 -
4 Životní dráha a veřejné působení Karla Vojáčka	- 27 -
4.1 Aktivity Karla Vojáčka před rokem 1892	- 27 -
4.2 Prvním českým starostou navráceného města	- 33 -
4.3 Osobnost Karla Vojáčka optikou dobových výpovědí	- 37 -
4.4 Odkaz Karla Vojáčka veřejným účelům.....	- 39 -
5 První dáma Prostějova a její podpůrná činnost	- 41 -
5.1 Životní dráha Karly Vojáčkové	- 41 -
5.2 Pozůstalost Karly Vojáčkové	- 43 -
5.2.1 Finanční obnos určený pro potřeby rodiny.....	- 44 -
5.2.2 Podpora sociálně slabých obyvatel.....	- 44 -
5.2.3 Podpora českého vzdělávání.....	- 45 -
5.2.4 Odkaz české kulturní sféře	- 46 -
6 Uctění památky manželů Vojáčkových.....	- 48 -
6.1 Památník manželů Vojáčkových	- 48 -
6.2 Pamětní deska s bustou Karla Vojáčka.....	- 51 -
7 Geneze Národního domu s přihlédnutím k finančnímu odkazu manželů Vojáčkových	- 53 -
7.1 K počátkům divadelního umění v Prostějově.....	- 53 -
7.2 Osoby činné při vzniku Národního domu.....	- 54 -
7.3 Příspěvek manželů Vojáčkových na realizaci Národního domu	- 55 -
Závěr.....	- 57 -
Anotace.....	- 59 -
Resumé	- 60 -
Přílohy	- 61 -
Prameny a literatura.....	- 78 -

Úvod

„Jde rána za ranou a bolí každá,
Však Tvoje, Karle, víc než všechny dosud...
A družka Tvoje, nalomený květ,
Tvou cestu máčí slzami a žalem...
A sladce spi, na Tvojim jarním hrobě
dech družky Tvoji láskou bude plát...“

(PŘIKRYL, Ondřej)

Výše uvedenými verši se loučí Ondřej Přikryl s Karlem Vojáčkem, prvním českým starostou Prostějova, který nastoupil do svého úřadu po ukončení dvaadvacetileté německé správy města. Mým badatelským záměrem je vytvořit studii pojednávající o kulturním přínosu starosty Vojáčka (1848 – 1899) a jeho manželky Karly (1858 – 1905) pro město Prostějov. Směřuji ke zpracování málo probádané oblasti, ústředním subjektům mého výzkumu dosud nebyla věnována žádná monografie či rozsáhlejší odborná studie. Východiskem pro tvorbu této diplomové práce se staly střípky informací získané z lokálních periodik, publikací básníka, spisovatele a významného politického činitele Ondřeje Přikryla, které mohu označit za svůj primární informační zdroj. Neexistuje též ucelený archivní fond týkající se těchto osob. Jejich činnost můžeme reflektovat prostřednictvím těch archiválií, které jsou spjaty s jejich veřejným působením. K dokreslení dobové atmosféry slouží publikace věnované dějinám města Prostějova. Další literatura se týká Národního domu, který byl vystavěn mimo jiné díky štědrému příspěvku obou manželů. Zajímá mne, jaké různé instituce podpořili manželé Vojáčkoví prostřednictvím svých testamentů, jejichž body byly dokonce publikovány v lokálním periodiku. Životní dráhu obou manželů zasazují do kulturního a politického klimatu, které jejich činnost významně ovlivnilo. Jaká měli východiska pro své působení a jaký byl tedy stav prostějovského kulturního dědictví? Cílem mého výzkumu je rovněž podpořit snahu o uchování památky na manžele Vojáčkovy v povědomí veřejnosti a připomenout jejich zásluhy, které jsou značné. Tyto osoby se nesmazatelně vryly do dnešního charakteru města a jejich působení by nemělo být opomíjeno. Poznatky jsou prezentovány na základě biografické metody, v jejímž rámci zasazují zkoumané subjekty do historických souvislostí. Karel Vojáček stál na počátku přelomového milníku v dějinách města Prostějova, pomohl vytvořit jeho nový ráz a rozvinout tak v hanácké metropoli prvky české kultury.

První oddíl věnuji stručnému komentáři výchozí literatury, mým záměrem je přiblížit význam těchto informačních zdrojů pro můj badatelský účel. Zaměřím se zejména na díla Ondřeje Přikryla. Položím si otázku, jak pracovat s pasážemi v jeho publikacích a jakým

způsobem na ně nahlížet. Dále mne zajímá, jak své dílo Přikryl koncipuje a jakou formou předkládá čtenáři získané údaje. Následující oddíl je reflexí společensko-kulturního kontextu k veřejnému působení obou manželů. Zaměřuji se zde na vývoj prostějovských vzdělávacích institucí, věnuji též pozornost lokálním tiskovinám a spolkovému životu. Věnuji také pozornost procesu postupné přeměny města v moderní kulturní a společenské centrum. Konkrétně se budu zabývat změnami, které se udály během Vojáčkova funkčního období. Prostřednictvím této kapitoly usiluji o vytvoření kontextu k veřejnému působení obou manželů. Ve třetí kapitole se zabývám reflexí hmotných poměrů a příbuzenských vazeb rodiny Vojáčkovy. Pro komplexní pochopení osobnosti Karla Vojáčka nelze rodinné poměry opomenout. Konkrétně se zaměřím na osudy rodičů a sourozenců. Zajímá mne, do jaké míry ovlivnilo Karla Vojáčka jeho zázemí. Například, jaký postoj zaujímali členové jeho rodiny k národnostní otázce, zda také veřejně působili a jaký význam mělo jméno Vojáček v městském prostoru. V kapitole číslo čtyři zaznamenávám životní dráhu a karierní vzestup Karla Vojáčka. Zvolila jsem několik styčných bodů, které považuji za přelomové okamžiky jeho života. Komentuji tak například Vojáčkova studijní léta, počátky jeho působení v městské sféře a vstup do politického života. Zobrazuji jej jako podporovatele ideálů národní strany, prostor věnuji také jeho kandidatuře na post poslance moravského zemského sněmu a významu jeho zvolení starostou města Prostějova. Zajímá mne také reflexe jeho osobnosti optikou dobových výpovědí. Význam Karla Vojáčka netkví pouze v jeho angažovanosti na politickém poli, ale také v jeho příspěvkové činnosti. Dále tedy věnuji pozornost přerozdělení finančních prostředků Karla Vojáčka určených pro podporu různých českých spolků a veřejných institucí. Zaznamenám, které oblasti byly podporovány nejvíce a jaký obnos získaly ve světle celkového peněžního odkazu. Samostatný oddíl poskytuji pro zpracování životopisných údajů paní Karly Vojáčkové, jejích rodinných kořenů a podpůrných aktivit. Tyto aspekty, tedy rodina a spolkové angažmá, utvářely její osobnost. Zpracovávám také jednotlivé body testamentu paní Vojáčkové. Podobně jako v případě manžela paní Karly se zaměřím na několik různých oblastí, které štědře obdarovala. Díky finančním darům pro podporu české veřejnosti se v českých kruzích zvýšila popularita obou manželů. Tu nejlépe zobrazují dobová periodika. Zajímá mne také, jaký obraz těchto osobností utvářejí. Šestý oddíl předkládané práce zobrazuje způsoby, prostřednictvím kterých byla uctěna památka těchto štědrých donátorů společenského a kulturního života města Prostějova. Opět zde pracuji s pramenným materiálem. Zpracovávám okolnosti vzniku a průběh realizace busty Karla Vojáčka a stavby památníku věnovaného oběma manželům. Jedná se o určitý způsob zpětné vazby společnosti na veřejné působení subjektů mého bádání. Mým záměrem je

zobrazit bližší informace o genezi těchto památek, které významně dotvářejí ráz města Prostějova. Závěrečná kapitola odkazuje k výstavbě Národního domu, který vznikl mimo jiné díky velkorysému finančnímu daru starosty Vojáčka a jeho ženy. Dále však zobrazím i další osobnosti, které byly při vzniku tohoto kulturního fenoménu města Prostějova činné. Nebyli to však pouze manželé Vojáčkovi, kteří přispěli ke vzniku Národního domu. Jejich jméno je však s touto budovou nerozlučně spjato. Zaznamenám tedy, jaký má příspěvek Vojáčkových význam v rámci celkového finančního rozpočtu na výstavbu spolkového a divadelního domu. Stručně reflektuji také vývoj prostějovského divadelnictví. Součástí přílohy jsou mj. dobové fotografie získané z odborných publikací. Některé snímky jsou však součástí mé vlastní produkce.

1 Výchozí informační zdroje

1.1 Komentář k publikacím Ondřeje Příkryla

Ondřej Příkryl, rodák z Výšovic u Prostějova, lékař, politik a starosta města Prostějova v letech 1913 – 1919¹, je autorem dvou čtyřsvazkových publikací, *Z těžkých dob Prostějova* (1929 – 1930) a *Červánky Prostějova* (1931), které jsou reflexí kulturních, politických a hospodářských dějin hanáckého Jeruzaléma a jeho nejbližšího okolí. Paleta Příkrylova zájmu je opravdu široká. Zobrazuje Prostějov z různých aspektů, seznamuje čtenáře s osobnostmi místního veřejného dění, vývojem městských institucí, lokálními politickými boji. Avšak nalezneme zde také zmínky o situaci na mezinárodním poli. Zmiňuje například krymskou válku, formou dialogu předních prostějovských měšťanů autor seznamuje čtenáře se vznikem nových aliancí (dvojspolku a trojspolku)², neopomíjí ani mayerlingské³ události roku 1889. Forma dialogu poskytuje čtenáři jistou aktuálnost. Autor volbu svého způsobu psaní komentuje již v předmluvě k prvnímu z osmi svazků svého díla: „K sepsání volil jsem formu, která upouští od suchého referování a přimísením prvku beletristického snad přispěje k tomu, aby co nejvíce Prostějováků a přátel naší hanácké metropole i nedávné minulosti národa se zamyslelo nad kolem Osudu a aby nad ním bylo uvažováno do budoucnosti.“⁴ Poutavá forma má sloužit k rozšíření autorovy čtenářské obce. Ondřej Příkryl připojuje k těmto publikacím seznam pramenů, ze kterých čerpal a výčet osobností, se kterými zpracovaná témata konzultoval. V hojné míře odkazuje k regionálnímu periodiku *Hlasům z Hané*, politickému a národohospodářskému listu.

Čtyřsvazkové dílo *Z těžkých dob Prostějova* je zaměřeno na politické a kulturní dění šedesátých až osmdesátých let 19. století. Konkrétně první svazek začíná rokem 1867, jedná se o klíčový milník v dějinách města. Národní strana vítězí v komunálních volbách a prvním českým starostou Prostějova se stává Florián Novák. Česká správa však trvala pouze krátce, již roku 1870 je zvolen starostou proněmecky orientovaný politik Jan Zajíček. Ondřej Příkryl komentuje tyto události v předmluvě k prvnímu svazku: „Národní strana v Prostějově domohla se při volbách r. 1867 většiny v obecním zastupitelstvu a ztratila ji hned při následujících obecních volbách r. 1870, po nichž Prostějov byl až do roku 1892, tedy plná 22

¹ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 92.

² PŘÍKRYL, O.: *Červánky Prostějova*. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 45.

³ PŘÍKRYL, O.: *Červánky Prostějova*. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním 1931, s. 176.

⁴ PŘÍKRYL, O.: *Z těžkých dob Prostějova*. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 7 – 8.

leta ovládn stranou německou.“⁵ Jelikož, jak uvádí Ondřej Příkryl, jsou informace o mocenskopolitickém boji v Prostějově kusé, rozhodl se proto zaměřit na ony události, které předcházely znovuzískání Prostějova do rukou českého zastupitelstva. MUDr. Ondřej Příkryl v předmluvě k Červánkům Prostějova uvádí pohnutky, které jej vedly k sepsání tohoto díla. Byl vyzván, aby reflektoval další vývoj města, a to konkrétně se zaměřením na léta 1890 až 1892, ve kterých graduje boj o český ráz Prostějova. Během tohoto období působil jako jednatel volebního výboru národní strany, byl tedy přímým účastníkem dění, které později knižně zpracoval. „Byl jsem mnoho žádán a vyzván, abych napsal další vývoj Prostějova i jeho osudy a zvláště abych objasnil dobu, v níž město bylo vráceno českému národu, i způsob, jakým dobytí Prostějova bylo docíleno.“⁶ Příkryl pracuje nejen s dokumenty národní strany, které díky svému postavení uchoval, ale také s prameny osobní povahy, konkrétně s memoáry významných činitelů.

Jaký postoj tedy zaujmout k publikacím Ondřeje Příkryla? Co se týče povahy jeho textů, je nezbytné na ně nahlížet s jistou dávkou kritičnosti. Z vědeckého hlediska se dá Příkrylovi leccos vytknout, je zde patrná jeho orientace na politickém poli a jeho sepětí s osobami, které bojovaly za realizaci národních ideálů. Tyto osoby glorifikuje a staví je na pomyslný piedestal. V rodině Vojáčkově například vyzdvihuje syna paní Vincencie, Oskara, věrného Sokola, negativně je vnímána jeho žena Justina či švagr dr. Nemluvil pro svou proněmeckou orientaci. Není schopen objektivního posouzení. Je velmi ovlivněný dobovou atmosférou i přesto, že dílo vzniklo se značným časovým odstupem od událostí popisovaných v knihách. V Červáncích Prostějova označuje vítězství národní strany v obecních volbách roku 1892 jako „osvobození hanácké metropole z nepřírozené, násilnické nadvlády německé a vrácení její českému národu.“⁷ V tomto ryze nacionalistickém duchu se nese celý tón Příkrylových prací. Tato skutečnost se odráží i v popisu charakterových vlastností hlavních aktérů politického dění. Karlu Vojáčkovi připisuje autor atributy svěžesti, činorodosti, úsměvu, líčí jej jako muže příjemného vystupování. Jeho politický rival Jan Zajíček je však popisován negativně jako muž, který je schopen hrozit svojí nemilostí,⁸ ztělesňuje ideály německé strany a je nepřítelem všeho českého. Jedná se o dva typy postav, které tyto knihy reprezentují. Třetím typem lze označit osoby, které se postupně stávají vyznavači českých cílů, jmenujme například Vojáčkova polorodého bratra Viléma.

⁵ PŘIKRYL, O.: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 7.

⁶ PŘIKRYL, O.: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 7.

⁷ PŘIKRYL, O.: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 10.

⁸ PŘIKRYL, O.: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 54.

Tyto publikace jsem zvolila proto, že poskytují bližší, i když pouze útržkovité, informace o životě a působení rodiny Vojáčkových. Příkrylovo vyprávění je také atraktivní díky tomu, že se autor se subjekty mého bádání stýkal. Přínosem pro můj výzkum je též podrobný popis lokálního politického boje a zasazení Karla Vojáčka do tohoto procesu. Postava Karly Vojáčkové je bohužel v dílech Ondřeje Příkryla poněkud marginalizována.

1.2 Literatura k dějinám města

K problematice dějin města Prostějova vyšlo v uplynulých desetiletích množství odborné literatury. V první řadě bych ráda zmínila dvoudílnou publikaci Prostějov. Dějiny města, která vyšla roku 1999. Pro mé účely, tedy pro reflexi politických poměrů druhé poloviny 19. Století, poslouží druhý díl, konkrétně kapitola zpracovaná profesorem Pavlem Markem - Prostějov v letech 1848 – 1918. Cenným je komentář profesora Pavla Marka k událostem roku 1892 (viz 4. kapitola). Osoby Karla Vojáčka se dotýká profesor Pavel Marek v publikaci Starostové. Vůdcové, nebo služebníci?, která vyšla roku 2017. Tato publikace je pro mou práci velmi přínosná. Podrobně zpracovává proces lokálního politického boje mezi členy národní strany a proněmecky orientované strany Ústavní. Pomáhá mi tento proces lépe uchopit a interpretovat. Prostřednictvím této monografie doplňuji i některé informace týkající se samotného Karla Vojáčka a jeho rodiny. Nahlédla jsem též do medailonu Karla Vojáčka v Biografickém slovníku poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Pomohl mi osvětlit Vojáčkovy studijní léta a kariérní vzestup. Důležité jsou pro mou práci také informace o městském spolkovém životě. Konkrétně, kdy se začíná štěpit na část českou a německou, která sdružení jsou oporou českých národních snah a kde se tyto osoby scházely. Roku 1938 bylo nákladem Musejního spolku v Brně vydáno dílo středoškolského profesora, historika a místopisce Vojtěcha Janouška. Publikace je cenným dokladem vývoje jednotlivých částí prostějovského okresu. Značný prostor je věnován i městu, na které Janoušek pohlíží z několika různých aspektů. Zabývá se například vývojem vzdělávacích institucí, představiteli městské samosprávy, spolkovým životem, historií města Prostějova, atd. Použiji informace, které se týkají vývoje českých a německých lokálních periodik a zájmových organizací. V průběhu práce také hojně čerpám z Hlasů z Hané, listu politického a národohospodářského. Ke stavebnímu rozvoji města se vyjadřuje profesor Pavel Marek společně s PhDr. Ludmilou Grůzovou v monografii Prostějov v proměnách staletí. Použiji informace, které se týkají vzniku nových školních budov, městského hřbitova, elektrifikace města a problematiky městské kanalizace. Roku 1924 vychází dílo MUDr. Jaroslava Mathona, Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek.

Tento vývoj popisuje od doby prehistorické až po počátek 20. století. Přetisk Mathonovy publikace byl vydán roku 2001 za podpory města Prostějova a Městské knihovny Prostějov. Mne však zaujala myšlenka o sepětí politického a spolkového života, kterou ve svém díle Dr. Jaroslav Mathon dále rozvádí. Publikace Slavné stavby Prostějova mne zaujala svou bohatou fotodokumentací. Autorem těchto fotografií je Jan Pospíšil. Roku 1907 bylo pod záštitou družstva městského spolkového domu vydáno pojednání, které nese název Několik črt z posledních 15 let města Prostějova. Pro mé účely poslouží informace o vývoji prostějovského vzdělávání, z této publikaci použiji též pár dobových fotografií jako přílohu diplomové práce. Společensko-kulturní kontext dějin města Prostějova dokresluji informacemi ze sborníku Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Jedná se o doprovodný materiál ke konferenci pořádané k šestistému výročí udělení městských práv Prostějovu. Příspěvek profesora Pavla Marka mi pomůže lépe uchopit problematiku historie prostějovského divadelnictví. Informace o vývoji prostějovského zdravotnictví poskytuje příspěvek profesora Ivana Gladkého. Pro mé účely slouží údaje o vzniku prostějovské nemocnice. Oblastí prostějovského politického klimatu ve druhé polovině 19. a počátkem dvacátého století, která je pro uchopení mého tématu velmi důležitá, se zabýval profesor Jiří Malíř. Ráda bych též zmínila memoárové pasáže MUDr. Jaroslava Mathona, které pro Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově zveřejnil a dle současné jazykové normy upravil profesor Pavel Marek. MUDr. Mathon ve svých vzpomínkách zobrazuje svůj subjektivní postoj k politickým a společenským poměrům města Prostějova v letech 1897 – 1933. Střediskem mého zájmu je však Mathonova reflexe osobnosti Karla Vojáčka, jehož měl autor možnost poznat.

1.3 Literatura týkající se geneze Národního domu

K tomuto tématu vyšla roku 2014 publikace Historie stavby Národního domu v Prostějově, jejímž autorem je profesor Pavel Marek. Pro své účely použiji informace o osobách, které se zasloužily o vznik tohoto architektonického skvostu. V roce 2007, k příležitosti stého výročí vzniku Národního domu, byla pod záštitou města Prostějova vydána publikace Národní dům v Prostějově 1907 – 2007. Historik Miroslav Chytil, který se specializuje na dějiny architektury, ocenil bohatou fotodokumentaci tohoto díla a označil jej za „zatím nejucelenější pokus o zachycení fenoménu Národního domu nejen jako významné umělecké stavby, ale také jako centra společenského a kulturního života města.“⁹ Zde jsou obsaženy informace o procesu geneze Národního domu, okolnostech, které provázely jeho

⁹ ROHÁČKOVÁ, D. (ed.): Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007, 399 s.

vznik, vyobrazeny jsou různé koncepce a návrhy této budovy a v neposlední řadě se zde nachází i rejstřík osob, které se velkou měrou podílely na vzniku této dominanty města Prostějova. Jako součást přílohy použiji některé dobové snímky obsažené v této monografii. Konkrétně vyobrazení památníku manželů Vojáčkových, které je umístěno před divadelním a spolkovým domem. Dále také fotografii, která zachycuje průvod k příležitosti posledního rozloučení s paní Karlou Vojáčkovou. Cennou informací je pro mne též celková finanční suma, která byla upotřebena pro účely výstavby této budovy.

1.4 Archiválie

Znění poslední vůle Karly Vojáčkové, uložené ve Státním okresním archivu Prostějov, mi pomůže interpretovat majetkové poměry rodiny Vojáčkovy. Dále mi přiblíží jejich angažovanost ve veřejném životě města Prostějova. Zjistím, jaké instituce podporovali a jak velkým finančním příspěvkem je obdarovali. Archivní dokumenty, vztahující se k památníku manželů Vojáčkových, mi objasní okolnosti vzniku tohoto monumentální díla. Je zde přiloženo několik návrhů na jeho realizaci, městské radě předložené rozpočty a korespondence sochaře Bohumila Kafky s představiteli města. Tento pramenný materiál interpretuji v samostatné kapitole. Ve Státním okresním archivu Prostějov je též k nahlédnutí list Karla Vojáčka napsaný k příležitosti jeho odchodu z politického života. Autor dopisu se loučí se členy městské rady a děkuje jim za spolupráci. Citace z Vojáčkovy korespondence je součástí čtvrté kapitoly, konkrétně její části nazvané Prvním českým starostou navráceného města.

2 Společensko-kulturní kontext k působení manželů Vojáčkových ve veřejné sféře

V předkládané kapitole jsem zvolila následující postup. Vytyčila jsem si pro účely svého výzkumu tři sféry veřejného působení, na jejichž rozkvětu se manželé Vojáčkovi významně podíleli. Jedná se o oblast českého školství, lokálních tiskovin a spolkového života. Vývoj těchto oblastí vztahuji k přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. Století. Jedná se o období, ve kterém se Karel Vojáček po studiích trvale usazuje v Prostějově a otevírá svou lékárnickou praxi U Černého orla. Nastíním tedy vývoj mnou vytyčených sfér před Vojáčkovým zvolením starostou města a zároveň zachytím změny, které nastaly po roce 1892.

2.1 Reflexe kulturního a společenského života optikou odborné literatury

Vojtěch Janoušek podotýká, že Prostějov byl koncem šedesátých let 19. století venkovským městem bez novin, bez střední školy, bez železnice, kanalizace, nemocnice, vodovodu, divadelní síně, bez veřejného osvětlení (pouze petrolejové lampy) a dlážděných ulic. Dále uvádí, že o počestění města se zasloužily osobnosti, mezi které patřili například Karel Vojáček, kněz Josef Novák, ředil sladovny Josef Wait, majitel knihtiskárny Josef Vrla, advokát JUDr. Jindřich Štross, MUDr. Ondřej Příkryl.¹⁰ František Fröml uvádí, že rodilých Němců bylo v Prostějově velmi málo, přesto byl po dlouhou dobu ovládán německou minoritou. Její oporou se stali Židé a proněmecky orientovaní Češi. Za městskými hradbami však převažoval národní živel, který byl pevně spjat s českým venkovem. Česká správa, jež převzala Prostějov z rukou německé reprezentace, tak získala město značně zanedbané.¹¹ Profesor Pavel Marek spojuje změny ve veřejné sféře s vývojem ústavnosti. Roku 1860 byl vydán Říjnový diplom, následujícího roku Únorová ústava.¹² Finančně velmi dobře situovaná německá menšina ovládala město díky kuriovému volebnímu systému. Česká strana byla ve volbách v prvním a druhém sboru soustavně porážena německou opozicí, ovládala pouze sbor třetí.¹³ Profesor Jiří Malíř uvádí, že až do 90. let 19. století, z důvodu kuriového systému a volebního censu, neumožňoval parlamentarismus a obecní samospráva v habsburské monarchii rychlé zapojení širších sociálních vrstev společnosti do veřejného a politického

¹⁰ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 66.

¹¹ FRÖML, František: Lékárník a mecenáš města [Karel Vojáček], Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově, 4, 1984, č. 1, s. 31 - 32.

¹² MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 13 – 14.

¹³ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 73.

života. Volební systém byl postavený na principu tzv. „Bildung und Besitz.“¹⁴ Jinak řečeno výsadní postavení měly vrstvy vzdělané a majetné. Společenský život se štěpí na část českou a německou. Oporou německých ideálů bylo politické středisko v hostinci U Tří mouřenínů, pěvecké sdružení, střelecký spolek a kasino. Centrem, postupně se budující národní strany, se stala valcha mlynáře Novotného, opatřená značným prostorem pro veřejné aktivity. Nacházel se zde sál s pódium, kavárna a spolkové místnosti. Prvním českým starostou města se stal roku 1867 Florián Novák. Ve funkci setrval do roku 1870, kdy se správa města stává opět německou.¹⁵ Vojtěch Janoušek ve své publikaci zmiňuje, že česká inteligence, která by dokázala schopně vést prostějovský lid, nebyla před rokem 1870 početná, proto „až do roku 1870 Prostějov takřka spal a teprve potom nastal poněkud čilejší život.“¹⁶ Proces budování ryze české společnosti byl zdlouhavý, předpokladem bylo obyvatelstvo vzdělané, politicky koordinované, národně uvědomělé a veřejně působící. Bohužel během Novákova funkčního období tyto podmínky nebyly zcela naplněné. Německá strana měla v Prostějově svůj prim, k zásadnímu zlomu dochází až roku 1892, tedy o téměř čtvrtstoletí později.

2.2 Vývoj prostějovských vzdělávacích institucí

„Školy, jen školy jsou naší spásou, zvolal kdysi s horlivostí a v jiskrných zracích jeho bylo zjevno, že slova ta jsou výronem šlechetného srdce.“¹⁷ Těmito slovy vzpomíná na Karla Vojáčka autor příspěvku ve Věstníku Ústřední Matice školské, které Vojáček věnoval ve své poslední vůli 46 000 zlatých.¹⁸ Jaký byl tedy stav prostějovských vzdělávacích institucí před a po Vojáčkově zvolení starostou města?

Do roku 1892:

Kolem roku 1870 nechodila třetina dětí školního věku do školy, jelikož vyučovací budovy byly chatrné a kapacitně nestačily pojmout všechny studenty.¹⁹ Spolčovací zákon z roku 1870 se stal impulsem k budování nových spolkových a vzdělávacích institucí. Téhož roku se nižší reálka změnila v chlapeckou měšťanskou školu. Činnost měšťanky byla ukončena se vznikem německé reálky. Roku 1874 dochází ke štěpení obecné školy, vzniká

¹⁴ MALÍŘ, Jiří: Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století. In: KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.): Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Výbor z příspěvků z vědecké konference uspořádané u příležitosti šestistého výročí udělení městských práv Prostějovu Městským národním výborem v Prostějově 24. a 25. dubna 1990. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, 1994, s. 80.

¹⁵ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 13 – 14.

¹⁶ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 67.

¹⁷ Karel Vojáček. Věstník Ústřední matice školské, 15, 1899, č. 4, s. 91.

¹⁸ Památce Karla Vojáčka. Hlasy z Hané, 20, 22. 6. 1901, č. 50, s. 1.

¹⁹ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 72.

tak pětiletá česká národní škola chlapecká a její německá varianta. Ve stejném roce je dívčí utrakvistická škola rozdělena na čtyřtřídní českou a osmitřídní německou školu národní.²⁰ Prostor pro výstavbu školních budov byl získán po zbourání městských hradeb v jižní a jihovýchodní části města. Dle projektu Josefa Pospíšila vznikla roku 1872 budova pro německé obecné a měšťanské školy, do které byla roku 1894 umístěna česká reálka. Budova německé reálky vznikla roku 1873²¹, o deset let později je založena průmyslová všeobecná živnostenská pokračovací škola. Roku 1873 vzniká německá dívčí měšťanka, její česká podoba je založena o rok později. Roku 1871 založila Občanská záložna, jejíž byl Karel Vojáček členem, podporovací fond reálkový pro účely vzniku české reálky v Prostějově. Geneze čtyřtřídní české reálky byla vítězstvím snah národní strany. Tato vzdělávací instituce byla od roku 1872, po rozpuštění Záložny, podporována Maticí školskou. Od roku 1880 spadala pod zemskou správu.²² Stala se protiváhou německé reálky, jejíž představitelé se dokonce dopouštěli falšování známek ve prospěch proněmecky orientovaných studentů za účelem jejich osvobození od školného. Spor vyústil k sesazení ředitele Schellera. Reálka byla společně s matiční reálkou v Olomouci zestátněna. Prostějovská obec získala finanční kompenzaci, která dosahovala celkové výše půl milionu korun.²³

Vývoj prostějovských vzdělávacích institucí po roce 1892:

Ondřej Příkryl reflektuje stav českého a německého školství v Prostějově. Podotýká, že pro hrstku Němců a odrodilců bylo ještě roku 1892 více vzdělávacích institucí než pro českou většinu. Samostatně hovoří o c. k. státní škole tkalcovské, která měla kuratorium německé a vedená byla utrakvisticky. Uvádí, že dnes (publikace byla vydaná roku 1907) již je česká a navštěvuje ji 75 žáků. Dále Příkryl uvádí, že s postupujícími lety a rozmachem českého vzdělávání klesá vliv německého školství, pro nedostatek žáků musely být roku 1904 zrušeny německá pětiletá škola chlapecká a německá pětiletá škola dívčí. Rada města Prostějova dále usilovala o zřízení ústavu pro slabomyslné žáky. Stav prostějovského školství byl roku 1907 následující: přibýlo šest českých obecných škol, 35 tříd, 42 učitelských sil

²⁰ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 30.

²¹ MAREK, Pavel.: Ke stavebnímu rozvoji Prostějov po roce 1870. In: Prostějov v proměnách staletí. Vydaly v roce 1994. Městský úřad v Prostějově, Muzeum Prostějovska v Prostějově a Státní okresní archiv v Prostějově, s. 34.

²² JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 73.

²³ Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907, s. 20.

2017 žáků, oproti tomu německé školství zažívalo značný úpadek. Německé školy ztratily 7 tříd, 7 učitelských sil a 717 studentů.²⁴

Roku 1892 se stala Městská hudební škola ryze českou institucí. Obchodní akademie byla zbudována roku 1894, jejím sídlem se stala nově zbudované prostory na Palackého třídě. O sedm let později byl při této instituci postaven internát. Od roku 1897 vede obchodní akademie správu městské pokračovací školy obchodní. Počátek existence zimní hospodářské školy je zasazován do roku 1894, tento komplex budov se nacházel na Svatoplukově třídě. Dívčí obecné škole byla zřízena nová školní budova v Rejskově ulici, dalším projektem se stala budova pro chlapeckou a dívčí obecnou školu v Kollárově ulici, při které se nacházela i mateřská škola. Návrh na zřízení českého státního gymnázia podal v obecním zastupitelstvu roku 1893 Jindřich Štross. Císařské rozhodnutí ze dne 21. listopadu 1898 povolilo jeho zřízení. Gymnázium v Kollárově ulici bylo tedy za podpory ministra Antonína Rezka otevřeno následujícího roku. Město zakoupilo prostor ve Svatoplukově ulici a zřídilo při gymnázium botanickou zahradu. Roku 1897 je otevřena pokračovací škola obchodní, při obchodní akademii se konaly mužské i dívčí jednorocní kurzy. Důraz byl kladem též na rozvoj českých pokračovacích škol, roku 1899 byla zřízena dívčí pokračovací škola, r. 1902 vzniká česká pokračovací škola krejčovská, o tři roky později obuvnické oddělení.²⁵

Nově vzniklé vzdělávací instituce po roce 1892:

Obchodní akademie	1894
pokračovací škola obchodní	1897
c. k. státní české gymnázium	1899
pokračovací škola dívčí	1899
pokračovací škola krejčovská	1902
obuvnické oddělení pokračovací školy	1905
šest českých obecných škol	v letech 1892 - 1907

2.3 Periodicky vydávané tiskoviny

První noviny v Prostějově vydával v letech 1863-1865 budapeštský Žid Rottberger, který periodikum nazval „Bote aus der Hanna“. Na něj navazuje roku 1871 týdeník Prossnitzer Wochenblatt, který je roku 1875 nahrazen týdeníkem Prossnitzen Wochenschrift.. Od roku 1871 vycházely německy psané listy „Prossnitzer Wochenblatt“, a to do roku 1880. V letech 1882 – 1933 bylo nákladem Deutsch-politischer Verein vydáváno periodikum

²⁴ Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907, s. 17 – 22.

²⁵ Tamtéž.

Deutsche Stimmen. Tyto tiskoviny se staly oporou proněmecky orientované části společnosti. Janoušek uvádí, že po zániku Deutsche Stimmen v Prostějově již žádné německé noviny nevycházely. Od roku 1870 vychází český týdeník Občan, který se netají svým kriticismem vůči německé správě. Tiskem tohoto periodika se zabýval Josef Vrla, jenž tento list přenesl roku 1872 do Brna. Po jeho návratu do Prostějova vycházejí v letech 1875-1881 Prostějovské noviny.²⁶ V boji o český ráz Prostějova se velmi angažovaly Hlasy z Hané, list politický a národohospodářský, který byl založen roku 1882 za účelem podpory českých ideálů a posílení národní hrdosti. Ondřej Příkryl k této příležitosti uvádí: „List místní nahradíme listem širého kraje – za Prostějovské noviny založíme Hlasy z Hané!“²⁷ Agitační charakter Hlasů z Hané můžeme sledovat během volebního období. Například ke dni 29. červnu 1890 bylo napsáno: „Občané, Vaším heslem v den volební tedy budiž Karel Vojáček, za heslem tím jděte přes všechny výstrahy a hrozby nepřátel, za heslem tím půjdete vítězně pravdě vstříc a odměna Vás nemine!“²⁸ Příkryl si ve své publikaci pokládá otázku, zda „budou Hlasy z Hané skřivánkem, který ohlásí a pozdraví východ prostějovského slunečka“²⁹. Ze zmíněných pasáží je patrná pronárodní orientace tohoto periodika. Pro dělnický lid vycházel od roku 1884 Duch času, následně od roku 1886 je tištěn časopis sociálně demokratické strany Hlas lidu. Fr. Koželuha publikoval od roku 1888 měsíčník Vzájemnost určený pro potřeby křesťanského socialismu, který se však udržel pouze krátkou dobu.³⁰

2.4 Spolkový život prostějovských měšťanů

Pozornost zaměřuji především na ty spolkové aktivity, které poctili manželé Vojáčkovi štědrým finančním příspěvkem. Jako obranné instituce označuje Janoušek spolky Komenský, Národní jednotu a Ústřední Matici školskou (od roku 1882, její dámský odbor vznikl roku 1896), které měly v Prostějově své zastoupení.³¹ Z iniciativy kaplana Karla Sichy byl založen Čtenářský spolek. Díky štědrým darům budoval svoji knihovnu, byl odběratelem řady časopisů, pořádal besedy, atd. Dokonce organizoval literární večery, na kterých se předčítala díla věhlasných autorů. O politickém zaměření tohoto sdružení svědčí schůze, na které členové spolku debatovali o jednotném postupu v komunálních volbách.³² Movitější

²⁶ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 102.

²⁷ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 4. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 268.

²⁸ Voličové! Hlasy z Hané, 9, 29. 6. 1890, 9, č. 26, s. 1.

²⁹ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 1. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 22.

³⁰ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 102.

³¹ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 30.

³² MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 18.

příslušníci prostějovského měšťanstva se nejdříve sdružovali v tzv. Bürger – Ressource, spolek se později stal utrakvistickým a nakonec byl roku 1865 přeměněn v ryze českou Měšťanskou besedu³³. MUDr. Jaroslav Mathon podotýká, že spolková činnost posilovala národní vědomí svých členů a zároveň poukazuje na tenkou hranici mezi společenskou zábavou a politickými hovory. Původně tedy apolitické organizace, jako například Měšťanská Beseda, se stávají centrem politického ruchu.³⁴ Tělocvičnou jednotu Sokol (1869) založil dr. Fandrlík, její protiváhou se stal německý Turnverein. Sokol byl však roku 1872 úředně rozpuštěn, avšak od roku 1874 byl obnovený jako Tělocvičná jednota prostějovská, o pět let později dochází k transformaci názvu tohoto spolku na Tělocvičná jednota Sokol v Prostějově. Vojtěch Janoušek uvádí, že k roku 1870 měla tato instituce 134 členů. Dle plánů Otakara Pokorného započala výstavba sokolovny, která byla otevřena roku 1908. Ženský odbor zahájil svou činnost již roku 1901. Prostějovskému sokolu je připisováno také nejedno prvenství, v 70. letech 19. století byl počtem svých členů a jejich sportovní zdatností první jednotou na Moravě. Od roku 1876 pořádal prostějovský Sokol závodnické cvičení, první svého druhu na Moravě.³⁵ Vojáčkovi také podporovali pěvecké spolky, od roku 1862 působil v Prostějově mužský sbor Orlice. Stal se záhy těžištěm národních snah a samozřejmě trnem v oku německé strany. Členové spolku byli například přítomni převozu korunovačním klenotů či položení základního kamene Národního divadla.³⁶ Od roku 1869 v Prostějově působí ženské pěvecké sdružení Vlastimila, které pro veřejnost zinscenovala r. 1874 představení Smetanovy Prodané nevěsty. Ve svém testamentu podpořila paní Vojáčková i Přírodovědecký klub (od r. 1898), o jehož založení se velmi zasadil profesor reálky Václav Spitzner.³⁷ Německou protiváhou k těmto pěveckým spolkům byl německý Sängerbund (1856), který se roku 1862 přeměnil v Musik und Gesangverein der Stadt Prossnitz.³⁸

2.5 Modernizace města po roce 1892

Během Vojáčkova funkčního období získalo značnou úroveň české školství, zlepšily se hygienické podmínky města, oživil se spolkový život. Po českém vítězství ve volbách roku

³³ MATHON, Jaroslav: Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek. Vydáno za podpory Města Prostějova a Městské knihovny Prostějov. Vytiskl PRINT Prostějov 2001 jako přetisk vydání z roku 1924, s. 149.

³⁴ MATHON, Jaroslav: Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek. Vydáno za podpory Města Prostějova a Městské knihovny Prostějov. Vytiskl PRINT Prostějov 2001 jako přetisk vydání z roku 1924, s. 150.

³⁵ JANOŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 111 – 112.

³⁶ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 18.

³⁷ JANOŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 112 - 113.

³⁸ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 18.

1892 byly nápisy ulic vyměněny z německo-českých na česko-německé. Dále doplnila česká radnice síť škol, vybudovala elektrárnu, vodovod, koupila plynárnu, z odkazů manželů Vojáčkových vybudovala kulturní středisko „Národní dům“, otevřela feriální osadu na Stražisku, budovala kanalizaci, atd.³⁹ Za městem byl roku 1900 zřízen nový hřbitov na Brněnském předměstí. Původní pohřebiště se nacházelo na několika místech, u kostela sv. Petra a Pavla, dále také v zahradě Kláštera milosrdných bratří. Židovský hřbitov byl situován v Zelené ulici. Tato místa posledního odpočinku se stala předmětem veřejné kritiky, jelikož se nacházela blízko městského centra.⁴⁰ Během Vojáčkova šestiletého působení na radnici tak například dochází roku 1893 k prvním pokusům o elektrifikaci města. Roku 1897 bylo ve městě instalováno 20 obloukových lamp.⁴¹ Otázka kanalizační sítě se stala velmi ožehavým tématem. Co se týče mortality obyvatel, Prostějov získal na přelomu 19. a 20. století mezi 55 většími městy v Rakousku sedmé místo. Jednou z příčin byl každoroční výskyt infekčních epidemií, které se šířily vlivem znečištění tzv. mlýnské strouhy, protékající městem. Ústily do ní mj. splašky z domů, které se stávaly zdrojem nepříjemného zápachu a nemocí. Podnět k řešení této situace zavládl starosta a lékárník Karel Vojáček. Realizace projektu Plumlovské přehrady, jako rezervoáru užitkové vody pro město Prostějov a prostředku k proplachování kanalizační sítě, se bohužel nedočkal.⁴² Po roce 1892 vznikají v Prostějově nové budovy pro veřejné účely, které se stávají architektonickými skvosty města. Jmenujme například monumentální budovu poštovního a telegrafního úřadu (1897) či spolkový dům prostějovského dělnictva budovaný již od roku 1896.

³⁹ JANOUŠEK, Vojtěch: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, s. 67.

⁴⁰ MAREK, Pavel: K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870. In: Prostějov v proměnách staletí. Prostějov: Městský úřad, 1994, s. 35.

⁴¹ MAREK, Pavel: K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870. In: Prostějov v proměnách staletí. Prostějov: Městský úřad, 1994, s. 24.

⁴² MAREK, Pavel: K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870. In: Prostějov v proměnách staletí. Prostějov: Městský úřad, 1994, s. 29 – 31.

3 Rodina Vojáčkova optikou publikací Ondřeje Příkryla a dobového tisku

Prostřednictvím této kapitoly bych ráda demonstrovala vazby mezi jednotlivými členy rodiny Vojáčkovy. Mým badatelským záměrem je také zjistit, z jakých hmotných poměrů Karel Vojáček pocházel a jakými rozličnými cestami se jeho příbuzní dále ubírali. Mimo jiné se zabývám otázkou, jaký postoj zaujímá ve svých knihách Ondřej Příkryl k těmto osobám, které členy zatracuje a které naopak vyzdvihuje. Hlasy z Hané zde slouží k dokreslení faktografických údajů o rodině Vojáčkově. Jedná se o informace, které Ondřej Příkryl nezmiňuje a které jsou pro pochopení veřejného působení této rodiny podstatné.

3.1 Jakub a Vincencie Vojáčkovi

Jakub Vojáček se narodil roku 1789, pocházel z chalupnické rodiny usazené v Kostelci na Hané.⁴³ Byl obdařen značným hudebním nadáním, působil jako šikovatel u vojenské hudby. Po odchodu z armády se jeho cesta dále ubírala do Prostějova, kde se zabýval hostinskou činností. K tomuto účelu si pronajal hostinec U Zlaté studny, který byl hlavním zdrojem jeho příjmů. Roku 1843 se stal novým majitelem výroby lihovin, jež sídlila v domě U Zeleného stromu. Z této produkce pochází například vyhlášená „prostějovská rezná“. Tato palírna má v historii města dlouhodobou tradici, její kořeny sahají až do 16. století. Dále vlastnil četné polnosti, dům U Tří mouřenínů, U Antonínka a větší podíl domu na Kostelecké ulici, v němž býval cukrovar. Ondřej Příkryl označuje Jakuba Vojáčka za „původce zámožnosti rodiny, která je dnes z nejpřednějších ve městě.“⁴⁴ Jakub Vojáček ovdověl a jeho druhou ženou se stala, matka Karla Vojáčka, paní Vincencie. Zemřel roku 1858 a jeho choť se ujala správy rodinného majetku. Z prvního manželství vzešli tři potomci, syn Josef, dále dcera, provdaná Haschková, která získala značné věno a usadila se v domě na Masarykově náměstí. Dalším potomkem tohoto svazku byl syn Vilém, který kromě domu na Masarykově náměstí získal také dům v Kravařově ulici.⁴⁵ Patřil k zakládajícím členům Katolického klubu v Prostějově, který vznikl roku 1890 a jehož primárním cílem bylo pěstování křesťanské lásky a snášenlivosti.⁴⁶ Vilém Vojáček byl původně stoupencem

⁴³ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 85.

⁴⁴ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 114 - 115.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 112.

proněmecky orientované politiky prostějovského starosty Jana Zajíčka, opustil však jeho řady, připojil se ke straně národní a podpořil její snahy.⁴⁷

Vincencie Vojáčková (roz. Kostelecká) se narodila 9. dubna 1814, v době manželova úmrtí jí bylo 53 let. Příkryl ji charakterizuje jako ženu reprezentativního vzhledu, která je obdařena čilým obchodním duchem a velmi dbá o blaho rodiny. Následující úryvek je dokladem tohoto tvrzení: „Oči má bystré a tmavé jako za mládí, hnědý vlas ještě jí neprokvétá stříbrem a dosud ráda se strojí – hedvábné šaty, pošíité těžkými krajkami a grogrénový plášť jsou jí milými. Žije jenom pro obchod a pro rodinu...“⁴⁸ Roku 1864 slavilo město Prostějov svěcení praporu pěveckého spolku Orlice, paní Vojáčkové byla udělena čestná funkce matky tohoto praporu. Vincencie Vojáčková též usilovala o hmotné zabezpečení svých potomků. Dne 13. dubna 1869 dokonce koupila z pozůstalosti Horákových lékárnu U Černého orla a dům na Masarykově náměstí, který hodlala účelně přestavit a zřídít zde zázemí pro praxi svého syna Karla, tou dobou studenta prvního ročníku farmacie.⁴⁹ Bývalý majitel lékárny, PhMr. Vincenc Hunsfeld, záhy založil na dnešním Žižkově náměstí třetí nejstarší lékárnu ve městě.⁵⁰ Vincencie Vojáčková vedla rodinný obchod s podporu syna Oskara až do jeho smrti roku 1878. Tímto rokem přechází vlastnictví podniku s lihovinami na firmu dědiců Jakuba Vojáčka. Následujícího roku zakládá paní Vincencie částkou 1000 zlatých nadaci pro chudé služebné, jejíž správu svěřila zastupitelstvu města Prostějova. Rovněž obnosem ve výši 1000 zlatých podpořila roku 1881 českou zemskou vyšší reálku. Paní Vojáčková zemřela následkem dlouhodobé nemoci dne 18. dubna 1887 ve věku 73 let. Hlasy z Hané, které přinesly veřejnosti zprávu o její smrti, vyzdvihují její účast na dobročinných aktivitách a další angažovanost ve veřejné sféře. Hlasy z Hané dále uvádí, že mnohé měšťanské rodiny by neztratily své národní cítění, kdyby v jejich čele stála tak poctivá a věrná dcera národa jakou byla paní Vincencie.⁵¹

Sestra paní Vincencie, Josefína, se stala chotí Eduarda Chmelaře, vlastníka zájezdního hostince a výroby likérů v domě U Modrého lva a od roku 1868 majitele prostějovského zámku.⁵² Eduard Chmelař zemřel roku 1885 po těžké nemoci ve věku 56 let. Zanechal po sobě tři nedospělé potomky – dcery Olgu (později provdanou za Františka Kovaříka), Marii a

⁴⁷ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 56.

⁴⁸ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl, Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 114 - 115.

⁴⁹ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl, Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 5.

⁵⁰ Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907, s. 17.

⁵¹ Vincencie Vojáčková. Hlasy z Hané, 6, 21. 4. 1887, číslo 32, s. 2.

⁵² PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 61.

syna Ivana. Karel Vojáček, bratranec těchto dětí, byl ustanoven jejich poručníkem. Zámecká budova přešla do pozůstalosti po zesnulém a roku 1893 byla prodána Úvěrnímu spolku Zložna a zastavárna Prostějov. Za nezletilé děti, Ivana a Marii Chmelařovy, jednal v této záležitosti Karel Vojáček.⁵³

3.2 Sourozenci Karla Vojáčka

Z manželství s paní Vincencií vzešlo celkem šest potomků. Dcera Helena spravovala společně se svým manželem Janem Přízou velkostatek Přemyslovice-Stražisko, který roku 1877 propadl exekuci. Za 80 000 zlatých jej získala saská hypoteční banka a následně byl odkoupen brněnským továrníkem Edmundem Bochnerem. Dcera Zdeňka zemřela v mladém věku roku 1866.⁵⁴ Důstojník Bruno Vojáček byl setníkem 4. pluku sborového dělostřelectva.⁵⁵ Koupil roku 1873 od knížete Metternicha zámek ve Vřesovicích, který opravil a následně jej roku 1881 prodal Janu Svozilovi a ten z něj vytvořil rolnickou usedlost.⁵⁶ Bruno Vojáček mimo jiné působil také jako velkostatkář ve Štýrském Hradci. Dcera Regina se stala chotí dr. Martina Nemluvila, jenž působil jako koncipient v advokátní kanceláři dr. Heina. Martin Nemluvil je v Příkrylově publikaci označován za německy výbojného a do protikladu k němu je stavěna jeho sestra Beáta, která cítí ryze vlastenecky. Příkryl si dále pokládá otázku, zda přítomnost dr. Nemluvila nebude působit jako rušivý element v pronárodně orientované rodině Vojáčkových. Táže se, zda Vincencii Vojáčkové nezaseje její zeť do rodinných poměrů zrnka pelyňku a blínu.⁵⁷ Děti manželů Vojáčkových jsou Ondřejem Příkrylem charakterizovány dle jejich výchovy a veřejného zaměření následovně: „Dcery a Bruno mají vychování německé, avšak nevýbojné, 19 letý Karel jest již pro národovce, pro Slovany, a 14 letý Oskar mluví a sní jenom o Havlíčkovi a Sokolech.”⁵⁸

Oskar Vojáček (1853 - 1878) zdědil po otci hudební nadání a byl i kulturně činný, působil jako jeden z organizátorů plesů Měšťanské besedy, dále se také aktivně angažoval v tělovýchovné jednotě Sokol a byl členem národní strany. Vincencie Vojáčková jej připravovala pro převzetí rodinného obchodu. Částkou 1300 zlatých založil nadaci pro podporu vzniku prostějovské reálky⁵⁹. Pasáže z Příkrylových publikací, které se týkají Oskara Vojáčka, jsou na několika místech spojeny s úryvky písní národního charakteru, kterými autor

⁵³ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 270.

⁵⁴ Vincencie Vojáčková. Hlasy z Hané, 6, č. 32, 21. 4. 1887, s. 2

⁵⁵ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 187.

⁵⁶ Břesovice. Hanácký kraj, 5, č. 20, 8. 10. 1904, s. 1.

⁵⁷ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 116.

⁵⁸ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl, Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 116

⁵⁹ Vincencie Vojáčková. Hlasy z Hané, 6, č. 32, 21. 4. 1887, s. 2.

dokresluje povahu Oskarovy osobnosti. Oženil se s Justinou, dcerou notáře Poleschenského, sňatek se konal 25. prosince 1875.⁶⁰ Justina není kladnou postavou Příkrylových prací, s jejím jménem jsou zde spojené různé mýty zapříčiněné jejími rodinnými kořeny a nízkým pročeským národním cítěním. Jedním z Příkrylových předsudků je jím vytvořený dialog Karla a Oskara Vojáčkových, ve kterém se Karel pohoršuje nad výběrem životní partnerky svého bratra: „Ty, Oskare? S Němkou? Němkyně ve smíšených manželstvích nepřinášejí štěstí duchu ani budoucnosti rodiny. Krvinky německých manželek obzvláště snadno ovládnou poddajná jádra krvinek českých manželů a výsledkem jest germanisace dětí.“⁶¹ Jejich manželství však nemělo dlouhého trvání. Oskar Vojáček se roku 1876 účastnil pohřbu Františka Palackého, těžce se nachladil a zánět pohrudnice prohloubil jeho zdravotní problémy. Dne 21. ledna 1878 podlehl dlouhodobému boji s tuberkulózou. Ondřej Příkryl uvádí citaci nekrologu, který byl publikován v Prostějovských novinách. Tyto listy Oskara Vojáčka vykreslují jako muže vzdělaného, ryzího charakteru, činorodého, aktivního činitele spolkového života, milovníka literatury a skladatele. Příkryl uvádí jeho skladbu polku „Rychlým krokem“. Dle svého přání byl do rakve uložen v čamaře, která měla symbolizovat příslušnost k českému národu. Problematickou se však ukázala pozůstalost Oskara Vojáčka. Odkázal dům U Zeleného stromu, provozovnu rodinného podniku na výrobu lihovin, Justině Vojáčkové (roz. Poleschenské). Provozovna palírny byla Justině Vojáčkové finančně kompenzována částkou, která údajně dosahovala 20 – 25 000 zlatých. Dům U Zeleného stromu byl zásluhou Karla Vojáčka navrácen zpět do majetkového fondu rodiny.⁶² Dne 28. září 1880 se znovu provdala, stala se chotí též ovdovělého učitele Pollacha. Nedlouho po uzavření svazku, dne 16. srpna 1881 zemřela na následky těžkého porodu. O Justině se hovořilo jako o „neprovdatelné vdově“, jelikož slíbila navěky svou věrnost Oskaru Vojáčkovvi. Její smrt je v Příkrylově publikaci označena jako trest za porušení slibu věčné lásky.⁶³

Nelze opomenout osud, nevlastního bratra Karla Vojáčka, Josefa. Jednalo se o umělecky založeného muže, který toužil stát se malířem. Byl však poslán do učení k mlynáři Gazalovskému, kde roku 1845 získal výuční list a následně odešel z domova. Příkryl jej označuje jako bouřlivé jedince, nepokojnou krev, která opustila rodnou obec. Další zmínka o Josefu Vojáčkovvi pochází z roku 1849, kdy sloužil jako poručík c. k. slovenských dobrovolníků. Dokonce získal za svou činnost pochvalný dekret od vrchního velitelství ve

⁶⁰ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 26.

⁶¹ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 25.

⁶² PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, s. 94.

⁶³ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 237.

Štávnici. Dále se nějaký čas potuloval po Moravě. Otec Jakub Vojáček nesdílel touhu svého syna po dobrodružném životě a vydědil jej. Josef byl otcem vyplacen, za získanou sumu koupil mlýn v Kudlovicích u Uherského Hradiště, ve kterém provozoval hostinec. Zde se uzavřel světu i rodině. Nakonec se však s příbuznými smířil, poslal k nim svou dceru Ludmilu, avšak hmotnou pomoc od rodiny nikdy nepřijal. Přikryl jej charakterizuje jako hrdého, avšak čestného člověka: „byl hrdým, jak umělci bývají, a přitom čestný, jak je to v krvi Vojáčkových.“⁶⁴ V Červánkách Prostějova dále uvádí, že Josef údajně na smrtelném loži zničil knihu dlužníků, aby po jeho smrti nebyly od jeho sousedů vymáhány žádné pohledávky. Roku 1866, ubytoval několik pruských důstojníků ve svém mlýně, o které pečoval společně se svou chotí (rozenou Šestákovou z Prostějova). Zdráhal se od nich přijmout jakoukoliv finanční odměnu, dokonce jim peníze, které mu bez jeho vědomí ve mlýně zanechali, vrátil. Jeho zeť uchoval řadu jeho maleb, skic a náčrtů. Josef Vojáček byl též vášnivým sběratelem starožitností, knih a rytin. Ty byly bohužel uloženy na půdě ve špatných podmínkách a nedochovaly se.⁶⁵ Pro přehledné nastínění rodinných vazeb doplňuji tento text následujícím schématem. Zobrazuji výčet synů a dcer Jakuba Vojáčka, nastavuji vlastní kritérium, a to dle toho, zda vzešli z prvního či druhého manželství. Dále zasazuji do rodinných vztahů matku Karla Vojáčka, paní Vincencii, která byla příbuzenským svazkem spojena s rodinou Eduarda Chmelaře, též významného prostějovského veřejného činitele.

⁶⁴ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 166-167.

⁶⁵ Tamtéž.

Schéma rodinných vazeb

Tabulka č. 1:

Potomci Jakuba Vojáčka		
	Dcery	Synové
I. manželství	pí. Haschková	Josef Vojáček Vilém Vojáček
II. manželství	Helena (provdaná Přízová) Regina (provdaná Nemluvilová) Zdeňka Vojáčková	Bruno Vojáček Karel Vojáček Oskar Vojáček

Tabulka č. 2:

Sestry Kostecké		
Sestry	Manžel	Potomci
Vincencie Kostecká (provdaná Vojáčková)	Jakub Vojáček	Bruno Vojáček Karel Vojáček Oskar Vojáček Regina Vojáčková (Nemluvilová) Helena Vojáčková (Přízová) Zdeňka Vojáčková
Josefína Kostecká (provdaná Chmelařová)	Eduard Chmelař	Olga Chmelařová (Kováříková) Ivan Chmelař Marie Chmelařová

4 Životní dráha a veřejné působení Karla Vojáčka

4.1 Aktivity Karla Vojáčka před rokem 1892

Karel Vojáček se narodil 21. ledna 1848 v domě svých rodičů U Zeleného stromu, Přikryl jej označuje za „matčina miláčka“. Roku 1854 započal školní docházku, velmi dobře prospíval a svými znalostmi se řadil mezi premianty. Roku 1859 nastoupil na německé gymnázium v Olomouci. V rodině se mluvilo česky, proto měl Karel Vojáček potíže se zvládnutím německého jazyka. V tomto období začal matce působit značné starosti.⁶⁶ Ondřej Přikryl komentuje jeho prospívání a poměry na gymnáziu následovně: „Hlásil se, pravda, k Slovanům, a ti tam neměli ustláno na růžích.“⁶⁷ Během gymnaziálního studia praktikoval v letech 1862 - 1865 v olomoucké lékárně Františka Slabýhousky U Koruny. Své znalosti zdokonalil pobytem na univerzitách v Mnichově, Paříži a Curychu. Po ukončení gymnázia studoval na univerzitě ve Vídni, zde získal 22. července 1869 lékárnický diplom. Po studiích se usadil v Prostějově, kde na Masarykově náměstí, v domě U Černého orla, započal svoji samostatnou kariéru v oblasti farmacie. Aby se však mohl plně věnovat politické kariéře, svěřil vedení lékárny PhMr. Janu Laubovi, který později odchází do Litomyšle, stává se starostou města, dále též zemským poslancem a předsedou Svazu československého lékárnictva.^{68, 69}

Dne 8. února 1870 zahájil své členství v prostějovské Občanské záložně a půjčovně poté, co složil zápisné ve výši dvě zlaté a vstupní vklad deset zlatých.⁷⁰ Tato peněžní instituce zahájila své působení roku 1865, brzy se stala podporovatelkou národních snah, byla politicky aktivní, inklinovala k ideálům národní strany. Její činnost byla roku 1872 ukončena z iniciativy německého kasina.⁷¹ Avšak již v prosinci 1873 byl do rejstříku společenstev zapsán Úvěrní spolek záložna v Prostějově. Karel Vojáček byl v letech 1873 – 1875 a dále v letech 1881 – 1889 předsedou této peněžní instituce.⁷² Vznik tohoto spolku vnímá Přikryl jako přelomový okamžik v dějinách města a nově vzniklou záložnu označuje za oporu

⁶⁶ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 115.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 6.

⁶⁹ FRÖML, František: Lékárník a mecenáš města [Karel Vojáček], Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově, 4, 1984, č. 1, s. 31.

⁷⁰ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl, Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 6.

⁷¹ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 23.

⁷² MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 763.

hospodářského a kulturního života.⁷³ Později je jmenován předsedou Obecní spořitelny, avšak v době jejího založení německou správou (1874), volbu do výboru této instituce nepřijal. Roku 1874 se stal pokladníkem Matice školské, od 70. let též působil jako správce financí Spolku pro podporu chudých studujících. Dále byl také pokladníkem a členem správní rady Rolnické sladovny, angažoval se v Českém politickém spolku, byl předsedou Měšťanské besedy, členem Čtenářského spolku a pěveckého spolku Orlice.⁷⁴

Roku 1874 došlo ke štěpení politického spektra a od národní strany se odloučilo mladočešské křídlo, které se stalo základem nové Národní strany svobodomyslné. A jak ovlivnila tato skutečnost prostějovskou politickou scénu? Ondřej Příkryl uvádí, že sice nalezneme v Prostějově konzervativce, jako například Karla Vojáčka, Jana Kaisera či Josefa Waita a na druhé straně také podporovatele myšlenek svobodomyslné strany, Eduarda Chmelaře či Aloise Pořízku aj., avšak členové národní strany postavili nad své názorové neshody vyšší cíl, a to být hlavně protiváhou strany německé. Ondřej Příkryl uvádí: „V Prostějově se tento názor tak hluboce zakořenil, že po dlouhá léta místně bojovaly oficiálně jen dvě strany: strana národní a strana německá, ač v obou byly prvky i složky odlišných názorů životních i politických.“⁷⁵ Další zmínka o Karlu Vojáčkovi pochází z roku 1875, ve kterém se vzdal předsednictví i členství ve správní radě Úvěrního spolku záložna.⁷⁶ Následujícího roku uzavřel v přerovském farním kostele sňatek s Karlou Černou, dcerou Anny Knappové (vdově po Janu Černém). Stal se zakladatelem Prostějovských novin a spoluzakladatelem Hlasů z Hané, listu politického a národohospodářského.⁷⁷ Roku 1882 získal Úvěrní spolek záložna od c.k. moravského místodržitelství povolení ke zřízení veřejné zastavárny. Karel Vojáček se ujal funkce předsedy výboru této instituce, která sídlila na Žerotínově náměstí. Prostějovská záložna a zastavárna nabízela svým klientům mírný úrok a příznivé podmínky. Příkryl uvádí, že svým vznikem tak získal tento spolek značné sympatie pro národní stranu, jejíž členové bojovali o vznik tohoto ústavu. Nově vzniklá instituce se stala protiváhou, Příkrylem označené jako „pokoutní“, zastavárny paní Riesové.⁷⁸

Dne 4. července roku 1884 byl zvolen poslancem moravského zemského sněmu. Hlasů z Hané uvádějí, že to byl právě Karel Vojáček, který zvednul zašlapaný národní prapor

⁷³ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 152 - 153.

⁷⁴ MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 763.

⁷⁵ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 178.

⁷⁶ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 213.

⁷⁷ Památce Karla Vojáčka. Hlasů z Hané, 20, č. 50, 22. 6. 1901, s. 1.

⁷⁸ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 51.

a usiloval o vzkříšení české národní identity.⁷⁹ Ondřej Příkryl zmiňuje v Červánkách Prostějova jednu rušnou epizodu voleb. Volič Josef Kozovský při odevzdávání hlasovacího lístku ve prospěch Karla Vojáčka předložil před volební komisi částku 10 zlatých, které získal od svého židovského zaměstnavatele usilujícího tak zmanipulovat volební výsledek. Kozovský tento finanční obnos věnoval pro účely Ústřední matice školské a unikl tak označení Jidáše svého národa. Záhy však ztratil své zaměstnání v továrně. Tuto skutečnost Příkryl označuje jako mstu židovského zaměstnavatele motivovanou odlišností jeho politického přesvědčení. Podobný osud potkal i policejního strážníka Kučeru, který údajně ze stejného důvodu přišel o svou pracovní pozici. Nutno podotknout, že takové praktiky byly poměrně běžnou záležitostí. Karel Vojáček dosáhl v těchto volbách 508 hlasů, jeho proněmecky orientovaný oponent Jan Zajíček jich získal pouze 451. Příkryl popisuje procesí nadšeného davu, který po Vojáčkově zvolení směřoval k jeho domu, zmiňuje účast národních spolků (např. Orlice), zaznění císařské hymny a Vojáčkův projev z okna jeho bytu.⁸⁰ Po Vojáčkově vítězství se zvedla proti jeho zvolení vlna protestů. Setkáváme se například s názorem, že volební komise nebyla nestranná a chovala jistou náklonost k Vojáčkově osobě. Děkan Novák prý při volbě spletl křestní jméno svého preferujícího kandidáta a volil tedy Karla Zajíčka. Tento hlas byl však údajně mylně připsán Karlu Vojáčkovi. Protestované volby se staly předmětem jednání na zemském sněmu, který byl svolán v červenci roku 1884. Tato problematika spadala do kompetence verifikačního výboru, v rámci něhož bylo německou většinou navrženo zrušení Vojáčkovy volby. Proti tomuto návrhu vystoupil poslanec dr. Koudela, který požadoval její schválení.⁸¹ Moravským zemským sněmem byla však nakonec volba Vojáčkova anulována: „Dne 4. července 1884 ve volebním okrese měst Prostějova, Německého Brodku předsevzatá volba poslance k sněmu markrabství moravského jest neplatná a při této volbě za zvoleného prohlášený pan Karel Vojáček nepřipouští se jako poslanec k sněmu zemskému.“⁸²

⁷⁹ Památce Karla Vojáčka, Hlasy z Hané, 20, č. 50, 22. 6. 1901, s. 1.

⁸⁰ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 1. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 145 - 146.

⁸¹ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 1. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 146 - 147.

⁸² PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 2. Prostějov: nákladem vlastním, s. 208.

Poslanecké volby 1884

	Počet získaných hlasů	Procentuální vyjádření
Karel Vojáček	508	53%
Jan Zajíček	451	47%
Rozdíl	57	6%

Přikryl ve své publikaci přikládá opis hanlivé písničky, která se šířila mezi prostějovskými občany. Německy psané verše vyprávějí příběh dvou měšťanů, Vojáčka a Zajíčka, jejichž přátelství zmizelo s příchodem voleb. Přátelství je zde spíš ironickou narážkou, je to jemný výsměch, který vyjadřuje protiklad reálného vztahu mezi oběma kandidáty. Píseň naznačuje, že Vojáček získal poslanecký mandát zásluhou nekorektnosti volebního procesu. Poté se Vojáček troufale či směle, jak uvádějí verše, přesunul do svého domu, aby tak umocnil potupu svého oponenta. Následující úryvek slovně přímo útočí na volby a připisuje jim špatné, pochybné vlastnosti. Německy orientovaná část veřejnosti se však vůči tomuto nepoctivému jednání ohradila a lékárník Vojáček byl ze zemského sněmu vyhnán, jeho volba byla anulována. Dále se v písni hovoří, že volební proces se stejně uskutečnil skrze utrpení. A jaké je poselství této písně dle autora textu? V poslední sloce se praví, že by se nemělo předčasně jásat, jelikož pro každého Vojáčka je na světě také jeden Zajíček.⁸³ Jaký postoj tedy k těmto pamfletickým veršům má nynější čtenář zaujmout? Jak na něj působí? Samozřejmě se nejedná o objektivní posuzování celého volebního procesu, obsahově tyto verše směřují k velmi zaujaté kritice, která měla působit na široké masy veřejnosti. Konkrétně sledujeme interpretaci událostí optikou proněmecky orientované části společnosti a tímto směrem se ubírá i vyznění celé písně.

Doch bei der Wahl war vieles faul,
die Deutschen hielten nicht das Maul
und jagten aus dem Landtag weg
den Apotheker Wojaček.⁸⁴

Nová sněmovní volba byla vypsána na 2. červenec 1886, kandidáty opět byli Karel Vojáček a Jan Zajíček. Volební účast byla následující: z 1169 oprávněných voličů se voleb účastnilo pouze 921 osob, tj. 79%, zbylých 248 osob k volbě nepřistoupilo. Karel Vojáček byl

⁸³ PŘIKRYL, O.: Červánky Prostějova. Díl 1, Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 206 - 207.

⁸⁴ Tamtéž.

zvolen 477 hlasy proti 444 hlasům pro Jana Zajíčka. Vojáček tedy v opětovných poslaneckých volbách obhájil svou předchozí pozici a dokázal, že jeho postavení v prostějovské obci je pevné. Od budovy Měšťanské besedy, ve které sídlila volební kancelář národní strany, konal se průvod v čele se členy Sokola a Orlice k domu Karla Vojáčka.⁸⁵

Zaznamenání volební účasti (1886)

	Počet osob	Procentuální vyjádření
Voličů celkem	1169	100 %
Voleb se zúčastnilo	921	79 %
Voleb se nezúčastnilo	248	21 %

Výsledek opětovných poslaneckých voleb

	Počet hlasů	Procentuální vyjádření
Karel Vojáček	477	52 %
Jan Zajíček	444	48 %
Rozdíl	33	4 %

* hodnoty v tabulkách zaokrouhleny na celá čísla

Karel Vojáček byl též součástí sedmičlenného výboru, jehož úkolem bylo dohlížet na stavební záležitosti při budování městské nemocnice. Přednesení konečného návrhu tohoto projektu bylo předmětem obecní schůze, která se konala 7. října 1885. Pro účely stavby nového zdravotnického zařízení posloužil městem odkoupený pozemek na Brněnském předměstí, rozpočtem a nákresy zmíněného projektu se zabýval Ing. Biberle.⁸⁶ Na podzim roku 1887 byla stavba předána městu. Ve svých počátcích nesla název dle korunní princezny Štěpánky. Svou činnost započal tento ústav roku 1888. Nově zbudovaná nemocnice byla vybavena 118 lůžky. Péčí o nemocné se zabývali zpočátku dva lékaři a čtyři laické ženy. Až roku 1901 byla zřízena dvě samostatná místa, a to místo primáře (s chirurgickým zaměřením) a místo sekundáře. Prvním ředitelem nemocnice byl jmenován primář MUDr. Jaroslav Mathon.⁸⁷

Vojáček byl také štedrým podporovatelem Měšťanské besedy, značně přispěl na zařízení interiéru besedního salonku. Věnoval spolku dlouhý, masivní a okrasně vyřezávaný

⁸⁵ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 236.

⁸⁶ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 195 – 196.

⁸⁷ GLADKIJ, Ivan: Hlavní milníky vývoje prostějovského zdravotnictví. In: KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.): Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Výbor z příspěvků z vědecké konference uspořádané u příležitosti šestistého výročí udělení městských práv Prostějovu Městským národním výborem v Prostějově 24. a 25. dubna 1990. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, 1994, s. 206.

stůl s židlemi.⁸⁸ Byl zároveň členem odboru pro stavbu prostějovských kasáren.⁸⁹ Přípisem ze dne 7. října 1889 sdělil Karel Vojáček zemskému hejtmanovi, že se vzdává svého poslaneckého mandátu pro volební okres Prostějov a Německý Brodek. Veřejnosti byla jeho rezignace oznámena prostřednictvím Hlasů z Hané dne 13. října téhož roku. Vojáček promlouvá ke svým voličům a děkuje jim za prokázanou důvěru: „Ctěným pánům voličům města Prostějova, kteří v posledních volbách sněmovních mne svou důvěrou byli poctili, dovoluji si sdělit, že jsem svůj mandát poslanecký ku sněmu moravskému složil.“⁹⁰ Zástupci české menšiny, jak uvádí Příkryl, se ohradili vůči hospodaření starosty Zajíčka s obecním jměním, konkrétně se záležitost týkala nesrovnalostí v účtech za rok 1887. Podali tedy stížnost, o které rozhodoval zemský výbor. Zástupcem protestujících osob byl zvolen Karel Vojáček. Zemský výbor stížnost zamítl a obecní účty za rok 1887 schválil.⁹¹ Příkrylovu neobjektivnost nejlépe znázorňuje jeho kritický postoj k Zajíčkovi. Vyjadřuje se k článku německého tisku, který reaguje na očernění Zajíčkova jména. V Příkrylových slovech je patrná určitá míra hořkosti: „uznán za mučedníka německé věci, za spasitele Prostějova a div neprohlášen za nového svatého.“⁹² Po této aféře voliči postupně ztrácejí důvěru v německé představitele a zejména v jejich činnost na prostějovské radnici.⁹³

Volby roku 1890 pro Karla Vojáčka nedopadly příznivě, Hlasy z Hané tuto skutečnost připisují intrikám proněmecky orientované části společnosti. Vojáček v nich získal pouze 464 hlasů, Jan Zajíček zvítězil s počtem 503 hlasů a stal se tak poslancem moravského zemského sněmu. Odvetou za německý pamfletický text reflektující volební dění roku 1884, se stala mnohem rozsáhlejší píseň s názvem Nejde to!, která zrcadlí červnové události roku 1890 a reaguje tak na zklamání českých ideálů. Ty jsou vyjádřeny opakujícími se verši: „když to nejde – nechme to!“. Městem i venkovem koloval korespondenční lístek, který vyobrazoval flašinetáře hrajícího tuto provokativní píseň. Příkryl se přiznává, že několik set takových lístků koupil u Josefa Švába Malostranského v Praze.⁹⁴ Závěrečný úryvek je protikladem chmurného vyznění písňového textu, oslovuje voliče a vštěpuje jim následující myšlenku:

⁸⁸ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 217.

⁸⁹ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 180.

⁹⁰ Hlasy z Hané. 8, č. 41, 13. 10. 1889, s. 1.

⁹¹ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 209 – 210.

⁹² PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 2. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 217.

⁹³ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 73 – 74.

⁹⁴ PŘÍKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 169.

„Kdo proti nám – proti němu!
Půjde to, půjde to!
Má-li to jít – zkusme to!
Budem-li chtít – půjde to!“⁹⁵

Poslanecké volby roku 1890

	Počet získaných hlasů
Karel Vojáček	464
Jan Zajíček	503
Celkový rozdíl	39

* zaokrouhleno na celá čísla

4.2 Prvním českým starostou navráceného města

V listopadu roku 1890 se konaly obecní volby. Reprezentanti národní strany přistoupili k částečné reorganizaci svých řad. Předsedou volebního výboru byl zvolen Josef Wait, jednatelem MUDr. Ondřej Příkryl. Metodou politického boje se stal bojkot německého obchodu. V tomto procesu se uplatnily Hlasy z Hané, které výrazně agitovaly pro národní stranu a nabádaly své čtenáře k podpoře českého hospodářství. Profesor Pavel Marek podotýká, že řada německých podnikatelů byla dokonce ochotná vyměnit svou neúčast v nadcházejících volbách za zachování přízně českých zákazníků. Dochází tedy k poměrně rychlé změně ve volebních kuriích. Profesor Marek dále uvádí, že se národní straně podařilo ve druhém sboru vyrovnat síly s německou opozicí.⁹⁶ Obecní volby probíhaly od 4. listopadu 1890, definitivně „dobožováno“ bylo po dlouhých průtazích až 26. září 1892, kdy vídeňský správní dvůr potvrdil vítězství českých reprezentantů ve všech třech volebních kuriích.⁹⁷ Reflexi volebního výsledku můžeme sledovat například v Humoristických listech, které německé prohře věnovaly titulní stranu. Zveřejnily karikaturu, nazvanou Jeremiáš na zříceninách hanáckého Jeruzaléma. Starosta Jan Zajíček, oděn v prorocký talár, pláče při pohledu na zříceniny hanáckého Jeruzaléma. Shlíží na zlomené postavy, jež jsou alegorickým zobrazením německých atributů. Hlasy z Hané k této příležitosti publikovaly verše katolicky orientovaného básníka Karla Dostála Lutinova:

„Sed' na trůně a spravedlivě kraluj,

⁹⁵ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 99.

⁹⁶ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 75 – 76.

⁹⁷ Tamtéž, s. 77 – 78.

bud' žírné Hané kněžnou Libuší,
co cizího, vše povaluj a spaluj,
jen domácí skvost tobě přísluší!⁹⁸

Dne 29. října 1892 se Karel Vojáček stal prvním českým starostou navráceného města. Na tento post byl však poprvé navržen již roku 1884. Ve veřejném životě se pohyboval více než 20 let. Od roku 1874 byl členem obecního výboru. Postupně se vypracoval v jednoho z vůdčích představitelů usilujících o převzetí správy města do českých rukou.⁹⁹ Prostějov se tak stal největším českým moravským městem s českou samosprávou.¹⁰⁰ Hlasy z Hané přinesly dne 6. listopadu 1892 zprávu o jeho zvolení. Při této příležitosti zveřejnily Vojáčkův projev, ve kterém slíbil učinit vše pro blaho města a ku prospěchu obyvatel. Svůj vděk sboru obecních starších vyjádřil následovně: „Uznávám zajisté a vysoce si vážím Vaší vzácné důvěry, jsem si vědom cti a plně oceňuji vysoké vyznamenání, jaké mi touto volbou projevujete, avšak jsem si též vědom tíhy a zodpovědnosti s tímto úřadem spojené,…”¹⁰¹ Redakce Hlasů z Hané při této příležitosti publikovala fejeton Ondřeje Příkryla¹⁰² reagující na porážku německé opozice a „osvobození“ prostějovské radnice od germánského živilu. Níže uvádím úryvek: „Těžko je dnes neplesati! Chmurné mraky, které skoro celé čtvrtstoletí zakrývaly obzor našeho národního bytí a které vzdorně bránily, aby na českém nebi našem české slunce vzešlo, válí se dnes roztrhány pod nohama našima a s blankytné výše kyne nám čarokrásná duha slavného vzkříšení¹⁰³“ Volby roku 1892 vzbudily v řadách široké veřejnosti velký ohlas. Jan Podivínský, poslanec Moravského zemského sněmu, označil zvolení Karla Vojáčka českým starostou a ustanovení prvního českého zastupitelstva dnem „znovuvzkříšení celého Prostějova“.¹⁰⁴ Karel Vojáček se tak stává, po rezignaci Floriána Nováka, druhým českým starostou města Prostějova.¹⁰⁵

Profesor Pavel Marek, který se specializuje na dějiny prostějovského okresu, se vyjádřil k událostem roku 1892 následovně: „29. října se konstituoval nový český obecní

⁹⁸ Allelúja! Allelúja! Hlasy z Hané, 11, č. 44, 28. 10. 1892, s. 1.

⁹⁹ MAREK, Pavel: K modernizaci Prostějova českou samosprávou na přelomu 19. a 20. Století. In: KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 84 - 85.

¹⁰⁰ MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 764.

¹⁰¹ Slavnost nastolení prvního českého zastupitelstva v Prostějově. Hlasy z Hané, 11, č. 45, 6. 11. 1892, s. 1.

¹⁰² PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 185.

¹⁰³ Allelúja! Allelúja! Hlasy z Hané, 11, č. 44, 28. 10. 1892, s. 1.

¹⁰⁴ Slavnost nastolení prvního českého zastupitelstva v Prostějově. Hlasy z Hané, 11, č. 45, 6. 11. 1892, s. 1.

¹⁰⁵ KRAUS, Bohuslav: Prostějovský mecenáš [Karel Vojáček]. Kulturní zprávy, 5, 1939, č. 3, s. 50.

výbor v čele s Karlem Vojáčkem a tím byl v podstatě ukončen 30 let trvající zápas o Prostějov a plně se otevřela cesta k všestrannému uplatnění českého měšťanstva...¹⁰⁶ Profesor Marek dále označuje tento rok za „zásadní mezník v novodobé historii města.“¹⁰⁷ Neúspěch proněmecky orientovaných sil v těchto volbách se dokonce dočkal i satirické reflexe v Humoristických listech. Dne 4. listopadu 1892 zveřejnilo zmíněné periodikum verše reagující na Zajíčkovu prohru, které zaznamenávají ukončení jeho funkce nejvyššího představitele prostějovské obce, odchod z radnice a změnu tamějších poměrů. Autor textu reaguje na sepětí německé strany s židovskou komunitou. Označení pšouresy je zastaralým židovským slangovým výrazem pro zisk, výdělek.¹⁰⁸

Již se s ním zavřely ty kraje cizí,
z pelíšku teplého Zajíček mizí!
Ještě se ohlíží v pohledu dlouhém,
poslední pozdrav dí: Pšouresy – s Bohem!¹⁰⁹

Poslední německý starosta města Prostějova, Jan Zajíček, pocházel ze Stichovic u Prostějova. Svou kariéru v hanácké metropoli započal jako obchodník. Nedlouho poté se začal angažovat v německé straně, která měla ve městě značnou převahu.¹¹⁰ V letech 1864 – 1867 a poté 1871 – 1892 zastával funkci starosty.¹¹¹ V Prostějově vlastnil železářský podnik a dům na náměstí. Přišel však o veškerý majetek a zbytek života dožil v nuzných poměrech. Krátce po neúspěchu v obecních volbách a zvolení Karla Vojáčka starostou města přesídlil do Olomouce, poté roku 1907 do Vídně, kde žil zcela v ústraní. Česká správa města Prostějova však došla rozhodnutí Zajíčkově finančně přispět ke zmírnění jeho hmotné nouze. Zemřel ve Vídni roku 1915 v nedožitých 87 letech.¹¹²

Karel Vojáček významně měnil tvář hanácké metropole. Jeho přičiněním tak v Prostějově vznikla Městská vyšší škola obchodní, pokračovací škola kupecká, rozšířena byla mateřská škola, dále usiloval o založení ryze českého gymnázia. Podporoval oblast

¹⁰⁶ MAREK, Pavel: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 28.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Slovník spisovného jazyka českého. Ústav pro jazyk český. In: <http://ssjc.ujc.cas.cz/> [cit. 5. 4. 2018].

¹⁰⁹ Prostějovská. Humoristické listy. 34, č. 45, 4. 11. 1892, s. 3.

¹¹⁰ Poslední německý starosta města Prostějova zemřel. Národní politika, 55, č. 163, 14. 6. 1915, s. 2.

¹¹¹ MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 808.

¹¹² Smutný konec bývalého starosty prostějovského. Národní listy, 55, č. 163, 14. 6. 1915, s. 2.

zdravotnictví, zasadil se o vznik městské elektrárny a nového hřbitova. Byl zakladatelem Prostějovských novin a spoluzakladatelem Hlasů z Hané. Z důvodu zhoršujícího se zdravotního stavu se roku 1898 již nenechal zvolit starostou města. Ve Státním okresním archivu v Prostějově je uložen Vojáčkův dopis městské radě datovaný ke dni 10. prosinci 1898. Autor vyjadřuje, za důvěru v něj vloženou, podporu svých soukmenovců a veškeré projevy úcty, upřímné díky. Prostřednictvím tohoto listu se loučí se členy obecního výboru a se svým úřadem, který měl tu čest zastávat po dvě volební periody. Připojuji úryvek ze zmíněného listu, kterým dokresluji povahu Vojáčkova sdělení: „nemaje více příležitosti rozloučiti se s pány členy obecního výboru ve shromáždění valném, cítím se pohnut, učiniti tak cestou písemnou a vysloviti všem pánům zástupcům vespolek a každému zvláště svůj vřelý a srdečný dík za vzácnou důvěru, laskavou podporu i přátelskou shovívavost, mě po celou dobu v tak hojně míře prokázanou.“¹¹³ Periodikum Malá Haná přichází s tvrzením, že Karel Vojáček se vzdal dalšího působení v řízení obce, jelikož nebyl ztotožněn se svobodomyšlnými proudy, které na radnici zavítaly.¹¹⁴ Jedná se však pouze o spekulaci. Svou funkci předal svému nástupci Josefu Waitovi.¹¹⁵ Obecním výborem byl 27. ledna 1899 jmenován čestným občanem města Prostějova.

Ještě 23. března se zúčastnil schůze Záložny, následujícího dne poseděl s přáteli v hostinci U Tří mouřenínů a po návratu domů, kolem jedenácté hodiny večerní, ucítil silné bolesti v krku. Byl k němu přivolán jeho přítel MUDr. Ondřej Příkryl, který Vojáčkovi zjistil nádor na hlasívkách. Konzultaci poskytli MUDr. Bernát a MUDr. Mathon, toto kolegium lékařů se shodlo na okamžitém vykonání operativního zákroku, avšak nemocný ji odkládal. Neměl pořízenou poslední vůli. Ve spěchu tedy diktoval body testamentu přivolanému notáři, panu Ganzwohlovi.¹¹⁶ Univerzální dědičkou učinil svou choť, která byla zasvěcená do jeho plánů.¹¹⁷ Nakonec upadl v bezvědomí, komplikovaný zákrok byl proveden, avšak bezúspěšně. Karel Vojáček se v závěti rozloučil následující slovy: „Pozdravuji všechny své přátele, dávám všem sbohem. Ať mně odpustí, urazil-li jsem koho.“¹¹⁸ Zemřel dne 25. března 1899 o sedmé hodině ranní.¹¹⁹ Na veřejné účely věnoval ve své závěti 80 000 zlatých. Jeho ostatky byly roku 1904 přeneseny do hrobky na novém prostějovském hřbitově. Periodikum Zlatá Praha jej označuje za jednoho z nejzasloužilejších národních pracovníků moravských, připisuje mu

¹¹³ Státní okresní archiv Prostějov, Archivní fond města Prostějova, Odstoupení Karla Vojáčka z funkce starosty města, kart. 139, inv. č. 2034.

¹¹⁴ Úmrtí. [Karel Vojáček], Malá Haná, 5, č. 7, 1. 4. 1899, s. 2.

¹¹⁵ KRAUS, Bohuslav: Prostějovský mecenáš [Karel Vojáček]. Kulturní zprávy, 5, č. 3, 1939, s. 51.

¹¹⁶ Karel Vojáček, Věstník Ústřední matice školské, 15, č. 4, 1899, s. 91.

¹¹⁷ KONVIČKA, J.: Vzpomínáme Karla Vojáčka, Hlasy z Hané, 58, č. 12, 25. 3. 1939, s. 2.

¹¹⁸ Příklad lásky k rodnému městu a národu [Medailón Karla Vojáčka], Hlasy z Hané, 58, 25. 3. 1939, č. 12, s. 1

¹¹⁹ Tamtéž.

nehynoucí zásluhy o český ráz města Prostějova: „V nejtěžších dobách, kdy již již zdál se býti Prostějov pro českou věc ztracen, byl to jediný Vojáček, který nepozbýval myslí a svým příkladem vzpružoval ostatní, až konečně spravedlivý boj vybojován vítězně pro stranu českou.“¹²⁰ Byl vůdčím představitelem své generace, kterou profesor Marek nazývá generací Vojáčkovou. Její intence dokončila až generace Přikrylova, též označovaná za generaci Národního domu.¹²¹ Ondřej Přikryl se s Karlem Vojáčkem loučí následujícími verši, jež jsou ztělesněním hlubokého žalu, který zasáhl prostějovskou společnost po odchodu Karla Vojáčka, symbolu národního vzkříšení:

„Jde rána za ranou a bolí každá,
Však Tvoje, Karle, víc než všechny dosud...
A družka Tvoje, nalomený květ,
Tvou cestu máčí slzami a žalem...
A sladce spi, na Tvojim jarním hrobě
dech družky Tvojí láskou bude plát...“¹²²

4.3 Osobnost Karla Vojáčka optikou dobových výpovědí

Věstník Ústřední Matice školské přinesl 15. dubna 1899 zprávu o úmrtí Karla Vojáčka, který pro účely této instituce odkázal částku 46 000 zlatých. Autor textu jej popisuje jako muže až k dojetí skromného a šlechetného srdce. Měl možnost se s ním osobně setkat v srpnu roku 1885, kdy manželé Vojáčkoví pobývali v luhačovických lázních. Roku 1939 vychází ke čtyřicetiletému výročí Vojáčkovy smrti článek s titulem Příklad lásky k rodnému městu a národu, který reaguje na aktuální politickou situaci, tedy začlenění národa do Německé říše. Pod tíhou soudobých poměrů ukládá autor čtenáři za občanskou povinnost dbát o blaho národa, rozvíjet osvětu, podporovat kulturní a hospodářskou práci a vydobýt si výsadní postavení v rámci nového politického uspořádání. Za příklad uvádí Vojáčkovu a Přikrylovo veřejné působení.¹²³ Josef Konvička, který měl možnost se s Karlem Vojáčkem osobně setkat, věnoval roku 1939 jeho památce několik črt. Líčí jej jako muže čestného, spravedlivého a poctivého, který se těšil všeobecné úctě, a to i u svých politických odpůrců a občanů německé národnosti. Každé rozhodnutí pečlivě vážil jako na miskách lékařenských vah, ať už se jednalo o založení českého gymnázia či o nalezení zdravé pitné vody v období,

¹²⁰ Kronika [Karel Vojáček], Zlatá Praha, 16, 1899, č. 21, 31. 3., s. 251 - 252.

¹²¹ MAREK, P.: Prostějov v letech 1848 – 1918 In: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, s. 20.

¹²² Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24. 3.1905, č. 35, s. 1.

¹²³ Příklad lásky k rodnému městu a národu [Medailón Karla Vojáčka], Hlasy z Hané, 58, 25. 3. 1939, č. 12, s. 2.

kdy bylo město zamořeno tyfem.¹²⁴ Redakce Hlasů z Hané vydává k sedmému výročí smrti Karla Vojáčka krátkou vzpomínku. Cituje oznámení městské rady, která tuto zprávu sdělila veřejnosti: „Město naše ztratilo svého nejvzornějšího občana, národ jednoho ze svých nejvěrnějších synů a rodina svého mileného, neocenitelného pěstitele a chránitele.“¹²⁵

Zobrazení manželů Vojáčkových v dobovém tisku je závislé na politickém zaměření těchto listů. Reprezentantem pozitivního obrazu jsou Hlasy z Hané, u jejichž zrodu stál právě Karel Vojáček. Jejich protipólem je periodikum Hlas lidu orientovaný v duchu sociální demokracie. Vůči osobě Karla Vojáčka je značně kritické. Je mu zde například vyčítán jeho údajně nadřazený přístup k dělnému lidu. Následující úryvek se nese zcela v tomto kritickém tónu: „Pohyboval se on zpravidla ve vyšších sférách, vůči lidu dělnému stavěl na odiv vždy jen svou povýšenost. A přece neměl nikterak příčiny lid ten podceňovati.“¹²⁶ Dále uvádějí, že to byl právě Vojáček, který dal straně národní měšťácký nátěr a dělnictvo tedy, jako nejradičálnější křídlo strany národní, odešlo do sociálně demokratického tábora.¹²⁷ Hlas lidu mu přičítá různé viny. Toto periodikum je k jeho osobě, jako vůdčímu představiteli národní strany, velmi zaujaté. Domnívám se tedy, že kdyby stál v čele národní strany kdokoliv jiný, toto periodikum by jej kritizovalo stejnou měrou, ba možná i více. Profesor Jiří Malíř vyzdvihuje Karla Vojáčka jako štědrého donátora a oceňuje jeho angažovanost během česko-německého politického boje: „Karel Vojáček tak zůstal v historickém povědomí zapsán především jako osobnost, která po více jak dvaceti letech získala Čechům znovu vedení města Prostějova a která se svým velkorysým testamentem stala významným mecenášem.“¹²⁸

MUDr. Jaroslav Mathon označuje Karla Vojáčka ve svých memoárech jako „muže ušlechtilého, jenž své rodné město miloval, jenž však se zřejmě nechtěl pouštět do místních politických bojů, které předvídal, a proto na místo starosty již nekandidoval.“¹²⁹ Svě tvrzení autor opírá o znalost poměrů na městské radnici. Upozorňuje na dva proudy v obecním zastupitelstvu, konzervativnější a pokrokový. K prvnímu řadí Karla Vojáčka, druhý je reprezentován Ondřejem Příkrylem. Napětí mezi těmito proudy dokonce MUDr. Mathon sám pocítil při hlasování o postu primáře. Vojáčkova autorita mu však pomohla získat většinu hlasů. Uvádí totiž, že radikální frakce byla ještě roku 1896 nepatrná. Opozice se však

¹²⁴ KONVIČKA, Josef: Vzpomínáme Karla Vojáčka, Hlasy z Hané, 58, 25. 3. 1939, č. 12, s. 2.

¹²⁵ Za Karlem Vojáčkem. Hlasy z Hané, 25, č. 35, 25. 3. 1906, s. 3.

¹²⁶ Musí mítí modly. Hlas lidu. 1901, 16, č. 26, 27. 6. 1901, s. 100.

¹²⁷ Tamtéž, s. 101.

¹²⁸ MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 764.

¹²⁹ MATHON, Jaroslav - MAREK, Pavel: Mé vzpomínky na Prostějov v letech 1897-1933. In: Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, č. 1-2, 1997, s. 9.

výrazněji projevila po Vojáčkově rezignaci, kdy byl starostou města zvolen konzervativně zaměřený Josef Wait.¹³⁰

4.4 Odkaz Karla Vojáčka veřejným účelům

Jak již bylo zmíněno, Karel Vojáček svou poslední vůli sestavoval opravdu krátce před smrtí. Nejvíce finančních prostředků věnoval podpoře studentů a českého školství, ty tvoří 61,5 % výsledného odkazu. Účelům v oblasti sociální sféry odkázal částku ve výši 6 500 zl., v přepočtu na procentuální vyjádření se jedná o 8,1% z celkové sumy. Městu Prostějovu věnoval dům v Kravařově ulici č. 88 na Plumlovském předměstí, aby jej zbourala. Pro povznesení kulturní úrovně města Prostějova, konkrétně pro výstavbu divadelního domu, vymezil částku 20 000 zl., která představuje 25% testamentu. Zbylé finanční prostředky slouží k podpoře veřejného spolkového života prostějovských měšťanů, jedná se o 4 000 zlatých, jež představují 5 % odkazovaných financí. Na body Vojáčkovy poslední vůle můžeme pohlížet i z jiného aspektu, a to například z lokálního. Dle mých výpočtů Městu Prostějovu a institucím zde působícím věnoval 41,1% z celkového peněžního příspěvku, mimo prostějovský region odkázal částku ve výši 47 200 zlatých. Pro snadnou orientaci v jednotlivých bodech Vojáčkovy testamentu připojuji tabulku, která zpracovává údaje o přerozdělení jeho štědrého odkazu veřejným institucím. Věstník Ústřední Matice školské uvádí, že finanční odkaz Karla Vojáčka ve výši 46 000 zlatých nabývá dle jeho poslední vůle splatnosti za tři roky po sepsání testamentu, tedy koncem března roku 1902.¹³¹ Protipólem oslavných textů, které vyjadřují vděk za Vojáčkův štědrý odkaz veřejnosti, jsou články v Hlasu lidu, periodiku hájícího zájmy čtvrtého stavu a dělného lidu. Jedná se listy psané v duchu ideálů sociálně demokratické strany. Označují Vojáčka za nepřítele této strany a kritikou tedy nešetří. František Fröml ve svém článku pro Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově reflektuje reakci těchto opozičních listů na Vojáčkův odkaz veřejným účelům. Tento tisk uvádí, že je prý logické, aby muž bezdětný věnoval své úspory podpoře národních zájmů. Jedná se prý převážně o peníze chudého lidu, na kterém vydělával prodejem léků poté, co onemocněli po požívání alkoholu produkovaného Vojáčkovou rodinou.¹³² Následující ukázka je dokladem negativního vnímání osoby Vojáčkovy: „Vojáček ve své závěti pamatoval na národní podniky, poněvadž bohatství jeho mu to umožňovalo a poněvadž neměl žádných přímých dědiců. Dělnictvo však nemá

¹³⁰ Tamtéž, s. 8 – 9.

¹³¹ Karel Vojáček, Věstník Ústřední matice školské, 15, 1899, č. 4, s. 90.

¹³² FRÖML, F.: Lékárník a mecenáš města [Karel Vojáček], Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově, 4, 1984, č. 1, s. 31.

příčiny, aby obdivovalo jej jako veleducha a mecenáše. Ale měšťanstvo musí mít své modly.¹³³

Body testamentu Karla Vojáčka

Příjemce/ účel	Částka (ve zlatých)	%
Ústřední Matice školská v Praze	46 000	57,5
Na zbudování českého divadla v Prostějově	20 000	25,00
Sirotčinec města Prostějova	5000	6,25
Chudým města Prostějova	1000	1,25
Stavebnímu fondu TJ Sokol v Prostějově	1000	1,25
Dobročinný komitét dam	1000	1,25
Dobrovolný hasičský sbor města Prostějova	1000	1,25
Na založení stipendia na novém čes. gymnáziu	1000	1,25
Na zřízení dívčí školy pokračovací	1000	1,25
Vlastimila	500	0,625
Orlice	500	0,625
Matice zábřežského českého gymnázia	500	0,625
Matice místecká	500	0,625
Stravovací fond chovanců v městském chudobinci	500	0,625
Spolku českých vojenských vysloužilců	100	0,125
Podpůrný spolek chudých studentů na české reálce	100	0,125
Na zřízení české národní školy v Novém Jičíně	100	0,125
Obci města Prostějova	měšťanský dům	
K účelům národním k rukou svého lékaře med. Dra. Příkryla	200	0,25
Celkem	80 000 zl.	100 %

Věstník Ústřední matice školské, 15, 1899, č. 4, s. 90 – 91.

Profesor Jiří Malíř pracuje, v přepočtu na rakousko-uherské koruny, s částkou ve výši 160 000 K.¹³⁴

¹³³ Musí mít modly. Hlas lidu. 1901, 16., č. 26, 27. 6. 1901, s. 101.

¹³⁴ MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 764.

5 První dáma Prostějova a její podpůrná činnost

5.1 Životní dráha Karly Vojáčkové

Karla Vojáčková se narodila 26. června 1858 do rodiny prostějovského měšťana Jana Černého. Byla vychovávána v Prostějově, Kroměříži a Přerově, ve kterém uzavřela dne 16. září 1876 sňatek s Karlem Vojáčkem.¹³⁵ S ohledem na špatný zdravotní stav Oskara Vojáčka, pojali snoubenci svatební obřad jednoduše. Karlu Vojáčkově dokonce svědčil přerovský kostelník František Pokorný. Nevěstiným svědkem se stal matčin bratr, Karel Kubarth, který působil jako soukromník ve Vídni. Tento svazek zůstal bohužel bezdětný. Sňatkem nabyla Karla Vojáčková významného sociálního statutu v okruhu prostějovské veřejnosti. Stala se jednou z předních dam společenského života. Očekávalo se, že své postavení využije k podpoře ryze českých spolkových aktivit. Ondřej Příkryl ji ve svém díle vítá do okruhu „národních pracovníc“ a zdůrazňuje, že její pomoci bude při budování národního života ve městě Prostějově zapotřebí.¹³⁶ Hlasy z Hané je paní Karla označována „mocným pilířem české společnosti, českého života, jeho vlasteneckých snah a cílů: kde bylo potřebí něžné ruky, vřelého srdce, povzbuzujícího slova, tam byla Karla Vojáčková.“¹³⁷ Působila jako předsedkyně pěvecko-vzdělávací jednoty Vlastimila, byla též členkou komitétu dobročinných dam, podporovatelkou českého vzdělávání a sociálně slabých rodin. Pečovala též o nadaci pro nemajetné služebné a chudé studenty. Hojně navštěvovala městský sirotčinec, jehož byla patronkou. Společně se se svou přítelkyní, slečnou Syrovou, se účastnila různých kulturních akcí tohoto ústavu. Zabývala se též otázkou vzniku české pokračovací školy pro dívky a stála v čele správního výboru, který usiloval o realizaci této vzdělávací instituce. Dne 6. srpna 1898 zemřela její matka Anna Knappová (roz. Kubarthová), prostějovská rodačka a choť advokáta JUDr. Jana Knappa.¹³⁸ Po své babičce Juliáně Kubarthové zdědila paní Anna dům na Vápenici¹³⁹, nechala jej přestavět a dne 9. května 1881 zažádala o kolaudaci.¹⁴⁰ Manželé Knappovi se zde usadili poté, co opustili Přerov. JUDr. Jan Knapp si otevřel advokátní kancelář v Haškově domě na Dolním náměstí.¹⁴¹

Po smrti manžela se zdravotní stav paní Vojáčkové postupně zhoršoval, podstoupila dokonce léčení v Karlových Varech a v Opatiji. Zotavovala se také ve vile Vojáčkových na

¹³⁵ Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24, č. 35, 24. 3.1905, s. 1.

¹³⁶ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 55 – 56.

¹³⁷ Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24, 24. 3.1905, č. 35, s. 1.

¹³⁸ Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24, č. 35, 24. 3.1905, s. 1.

¹³⁹ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, s. 226.

¹⁴⁰ PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. 4. díl. Prostějov: nákladem vlastním, s. 233.

¹⁴¹ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 1. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 30.

Stražisku. Krátce před odjezdem do Opatije si nechala sestavit náčrt poslední vůle. Její zhoršující se zdravotní stav jí nedovolil dokončit cestu zpět do Prostějova, kde se chystala uctít výročí smrti svého muže. Byla tedy nucena odložit svůj návrat. Zemřela dne 22. března 1905 ve Fürthově sanatoriu ve Vídni. Titulní strana Hlasů z Hané oznámila dne 24. března 1905 zprávu o úmrtí Karly Vojáčkové, která zemřela v nedožitých 47 letech. Paní Vojáčkovou toto periodikum vyzdvihuje jako ženu dobrou, krásnou, šlechtnou a vlasteneckou, podporovatelku všeho českého a vlastenkyni prvního řádu, její odchod označuje za bolestivou ránu pro celou Hanou. Karla Vojáčková odkázala značné jmění své sestře Pavlíně Lasnauské, choti vrchního inženýra severní dráhy ve Vídni. Štědrý finanční odkaz paní Karly vzbudil v řadách prostějovské veřejnosti senzaci. Hlasy z Hané dokonce zveřejnily rozdělení jejího finančního odkazu jednotlivým spolkům a institucím. Dále slibují, že v příštím vydání přinesou bližší informace o této závěti. Ostatky paní Vojáčkové byly převezeny z Vídně do Prostějova a dne 24. března 1905 připraveny k uložení na městský hřbitov. Pohřební průvod, který začínal na náměstí Františka Josefa, byl manifestací úcty a vděku za veškerou, pro blaho města vykonanou, činnost. Procesí se účastnily všechny vrstvy obyvatelstva města i venkova, studenti, členové spolků, zástupci sirotčince, dívčí školy a mnoho dalších.¹⁴² Na prostějovském hřbitově se nachází čestný pomník manželů Vojáčkových, vytvořený sochařem Stanislavem Suchardou (viz obrazová příloha), který označuje paní Karlu jako dobroditelku města, sirotků a chudiny.

Přikryl v Červánkách Prostějova popisuje křestní oděv paní Vojáčkové, konkrétně se jedná o dětskou čepičku z červeného hedvábí se stříbrnými lemovkami a krajkovou obrubou, dále z téže látky a téže výzdoby křestní polštářek a vyšívanou tylovou košilkou. Uvádí, že zmíněné předměty jsou uloženy v městském muzeu.¹⁴³ Karla Vojáčková zavedla veřejnosti, společně s manželem, příklad hodný následování. Dobový tisk apeluje na českou společnost, aby, dle vzoru manželů Vojáčkových, myslela především na národní zájmy, na oživení české kultury a podporu spolkového života. Periodikum Zlatá Praha líčí Karlu Vojáčkovou jako obětavou duši, která v tichosti podporuje veřejné zájmy a posmrtně šokuje výší svého finančního odkazu pro národní účely: „Je zvláštním zjevem a radostným v malém národě našem, jak poměrně často objeví se obětavá duše, jež v tichu a nevšimnuta takřka žila svůj život občansky a klidně, aby jednou v závěti své objevila se užaslé veřejnosti ve vši krásné své ušlechtilosti.“¹⁴⁴ Dále se Zlatá Praha vyjadřuje v tom smyslu, že Morava potřebuje více

¹⁴² Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24, č. 35, 24. 3.1905, s. 1.

¹⁴³ PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. 3. díl. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 96.

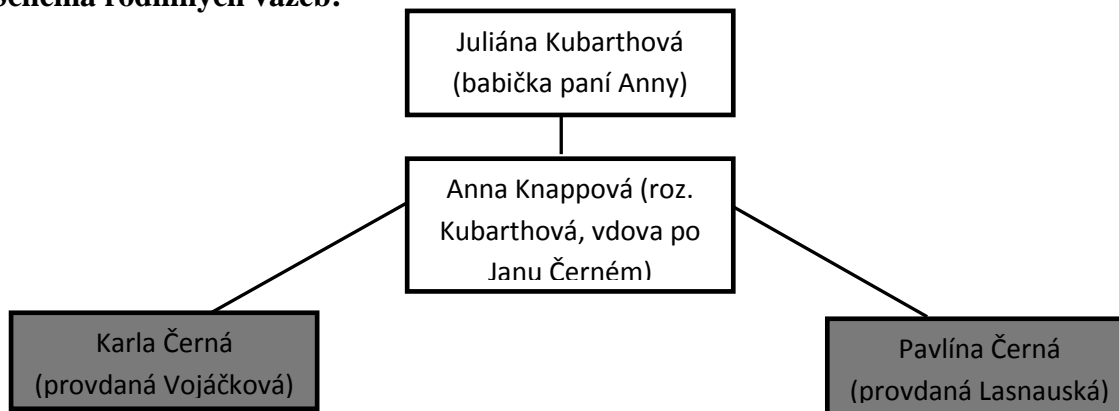
¹⁴⁴ Karla Vojáčková. Zlatá Praha, 22, č. 25, 7. 4. 1905, s. 299.

takových osob, s armádou takových vojáčků může být o svou budoucnost klidná. Ve stejném duchu se vyslovuje i periodikum Malá Haná: „Kéž by každé město, každá ves naše měla takového mecenáše, šlechtným, vlasteneckým duchem proniknutého!“¹⁴⁵ Od roku 1902 sklání se před černým žulovým pozadím nad čestným hrobem manželů Vojáčkových Suchardův bronzový anděl (viz příloha), který na hrob pokládá vavřínové ratolesti.¹⁴⁶ Periodikum Havlíček, který vycházel s podtitulem, neodvislý časopis pro český lid, přináší 25. března 1906 zprávu o úmrtí Karly Vojáčkové, kterou doprovází verše Jaroslava Vrchlického z básnické sbírky *É morta*:

„Spí sama, jako životem šla sama,
jas v duši své a na rtech odříkání.
Kdo poví nám jen, jaké děsné drama
se hrálo v jejím nitru v umírání?“¹⁴⁷

Tyto dobové listy vyjadřují lítost nad okolnostmi úmrtí paní Vojáčkové, jež „zemřela na půdě cizí, vzdálena od hroudy hanácké, již tolik milovala.“¹⁴⁸

Schéma rodinných vazeb:

5.2 Pozůstalost Karly Vojáčkové

Cenným pramenem pro pochopení majetkových poměrů rodiny Vojáčkovy je znění poslední vůle paní Karly uložené ve Státním okresním archivu Prostějov. Tento dokument byl vystaven dne 18. února roku 1905 a obsahuje celkem 32 bodů, prostřednictvím kterých jsou odkázány značné finanční prostředky ve prospěch kulturního, sociálního a spolkového života

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ KRAUS, Bohuslav: Prostějovský mecenáš [Karel Vojáček]. Kulturní zprávy, 5, 1939, č. 3, s. 50.

¹⁴⁷ Karla Vojáčková. Havlíček, 5, č. 13, 25. 3. 1905, s. 2.

¹⁴⁸ Tamtéž.

města Prostějova. Za vykonavatelem poslední vůle byl určen Vilém Ganzwohl, jenž působil jako notář v Olomouci. Zde bylo také uloženo znění tohoto testamentu.

5.2.1 Finanční obnos určený pro potřeby rodiny

Ve své závěti neopomíná paní Karla Vojáčková ani blízkou rodinu. Svě sestře, Pavlíně Lasnauské, odkazuje 40 000 K v hotovosti a doživotní užívání úroků z obnosu 100 000 K, které jsou v soudní úschově uloženy v cenných papírech. Po smrti paní Lasnauské má být těchto 100 000 K darováno částkou 30 000 K městskému sirotčinci a zbylých 70 000 K městu Prostějovu pro účely výstavby společenského a kulturního domu. Obecní radě města Prostějova tato závěť odkazuje částku 2 000 K pro účely udržování pomníku a hrobu zesnulého Karla Vojáčka. Každý rok na dušičky má být položen na místo jeho posledního odpočinku věnec. Kdyby však některý rok nebylo nutné použít veškeré úroky pro tento záměr, mají být peníze použity pro stravovací fond městského chudobince.

5.2.2 Podpora sociálně slabých obyvatel

Nadaci pro zřízení feriální osady věnuje paní Karla svůj pozemek ve Stražisku a částku 70 000 K, která má být rozdělena následovně: Obnos 20 000 K je určen pro účely vzniku ubytovacích prostor a výdaje s touto realizací spojenými. Zbývajících 50 000 K má být uloženo jako fond, z jehož úroků mají být hrazeny dopravní výlohy chovanců a jejich stravovací potřeby během pobytu v této feriální osadě. Tento pobyt se každoročně konal v období školních prázdnin a byl určen pro děti pocházející ze sociálně slabých prostějovských rodin. Správa objektu byla v kompetenci městské rady, která na základě lékařského doporučení rozhodovala o tom, které děti jsou pro tento ozdravný pobyt vhodné. V závěti paní Vojáčkové je ustanoveno kapacitní omezení počtu chovanců, kteří mohou během školních prázdnin osadu navštívit. Jednalo se vždy o 60 dětí, které se zde po dvaceti účastnily třítydenního pobytu. Tomuto účelu byla z odkazu paní Vojáčkové zbudována ve Stražisku vila nákladem 35 000 K.

Městu Prostějovu bylo odkázáno 50 000 K, které byly určeny pro účely české pokračovací školy pro dívky. Tato částka měla přispět k rozvoji jejich vědomostí a schopností, které později mohly uplatnit v roli matek a hospodyní nebo je využít k získání pro ně vhodného zaměstnání. Polovina tohoto obnosu byla uložena jako fond, z jehož úroků mělo být hrazeno školné a pomůcky pro dívky pocházející z chudých poměrů. Výběr dívek, které byly vhodnými uchazečkami pro tuto finanční podporu, se nacházel v kompetenci městské rady, která úzce spolupracovala s učitelským sborem pokračovací školy. Dále byla určena

finanční částka 20 000 K, úroky z ní plynoucí měla pro účely ošacení chudých školních dětí spravedlivě přerozdělovat prostějovským českým školám městská rada, a to buď ve spolupráci s tzv. Dobročinným komitétem dam, nebo se správci jednotlivých škol. Stravovacímu fondu městského chudobince odkázala paní Karla Vojáčková finanční obnos ve výši 30 000 K, spolku pro podporu chudých studentů na prostějovském gymnáziu 8 000 K, spolku pro podporu studentů české reálky pocházejících ze sociálně slabých rodin připadla částka 4 000 K.¹⁴⁹

Podporou obecních fondů a díky štědrým příspěvkům vzniká Spravovací fond chudobince. Paní Karla Vojáčková darovala za svého života pro tyto účely částku 37 984 K, další 3 000 K věnovali manželé Haasovy. Manželé Singerovy přispěli částkou 20 000 K. Roku 1896 byl založen Sirotčinec města Prostějova. Paní Vojáčková dbala o blaho této instituce, často ji navštěvovala a účastnila se veřejných akcí tohoto ústavu. Dědicem jmění, které zbyde po splnění všech výše uvedených závazků, má se, dle této poslední vůle, stát právě prostějovský sirotčinec. Z dědictví Karly Vojáčkové získal tento ústav 321 555 K 41 h. Je zde též zakotveno přání paní Vojáčkové, aby do městského sirotčince nebyly přijímány pouze osiřelé děti, nýbrž také děti rodičů, kteří výchovu svých potomků zanedbávají nebo se o ně nemohou starat kvůli nemoci či hmotné nouzi. Takové děti zde mají být vychovány v poctivé občany města, schopné vydobýt si své místo ve společnosti. Poplatky spojené s převodem finančních obnosů zaplatí příjemci odkazů sami, ostatní nutné výlohy zaplatí sirotčinec města Prostějova jako univerzální dědic. Feriální osada a městský sirotčinec se účastnily II. mezinárodní výstavy pro školní hygienu r. 1907 v Londýně, na kterou byly zaslány fotografie ústavů a dokumenty o chodu těchto institucí.¹⁵⁰

5.2.3 Podpora českého vzdělávání

V závěti paní Vojáčkové následuje výčet spolků, které se rozhodla podpořit finančním příspěvkem. Bylo rozhodnuto věnovat spolku Radhošť, který podporoval posluchače pražských vysokých škol, částku 8 000 K. Za brněnský ekvivalent tohoto uskupení můžeme označit spolek Hlávka. V poslední vůli paní Karly je však uveden dodatek, v němž je uvedeno: „Když se však zřídila česká univerzita na Moravě, musí Radhošť celých 8 000 K vydat spolku, jenž bude mít za účel podporování chudých studujících na české univerzitě na Moravě.“ Spolku Komenský ve Vídni, který usiloval o povznesení českého školství,

¹⁴⁹ Soka Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2003, kart. č. 112.

¹⁵⁰ Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907, s. 30 – 31.

věnovala paní Vojáčková částku 6 000 K, dále také podpořila činnost České matice školské v Novém Jičíně, Místku, Zábřehu, každou částkou 2000 K. Česká matice reálná v Olomouci získala finanční prostředky ve stejné výši. Ústřední matici školská v Praze získala příspěvek 40 000 K.

5.2.4 Odkaz české kulturní sfěře

Obnos 2 000 K získaly dále následující veřejné instituce: Musejní jednota v Prostějově, Přírodovědecký klub v Prostějově, Tělocvičná jednota sokol (starší jednota) pro účely výstavby sokolovny. Knihovní fond Ženské vzdělávací jednoty Vlastimila získal finanční dar 4 000 K, cestovní fond mužského pěveckého sboru Orlice 2 000 K, brněnský spolek Vesmír 4 000 K. Pro účely vzniku spolkového a národního domu v Prostějově věnovali manželé Vojáčkovi celkovou částku ve výši 170 000 K. Bližší informace k procesu geneze Národního domu se uvádím v samostatné kapitole.¹⁵¹

¹⁵¹ Soka Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2003, kart. č. 112.

Body testamentu Karly Vojáčkové

Příjemce	Částka (celé koruny)	Procenta
Pavλίna Lasnauská	40 000	4,64
Feriální osada ve Stražisku	70 000	8,12
Česká pokračovací škola pro dívky	50 000	5,80
Fond pro ošacení chudých školních dětí	20 000	2,32
Chudobinec	30 000	3,48
Fond pro ošacení chudých školních dětí	30 000	3,48
Divadelní a koncertní budova	170 000	19,73
Matice školská v Praze	40 000	4,64
Stipendia pro 4 chudé studenty gymnázia	12 000	1,39
Stipendia pro 2 chudé studenty prostějovské reálky	6 000	0,70
Stipendia pro 2 chudé studenty obchodní akademie	6 000	0,70
Stipendia pro chudé 2 studenty brněnské techniky	10 000	1,16
Spolek pro podporu chudých studentů gymnázia	8 000	0,93
Spolek pro podporu chudých studentů reálky	4 000	0,46
Spolek Hlávka	8 000	0,93
Spolek Komenský	6 000	0,70
Česká matice školská v Novém Jičíně	2 000	0,23
Česká matice školská v Místku	2 000	0,23
Česká matice školská v Zábřehu	2 000	0,23
Česká matice reálná v Olomouci	2 000	0,23
Musejní jednota v Prostějově	2 000	0,23
Přírodovědecký klub v Prostějově	2 000	0,23
TJ Sokol Prostějov	2 000	0,23
Ženská vzdělávací jednota Vlastimila	4 000	0,46
Mužský pěvecký spolek Orlice	2 000	0,23
Spolek Vesmír	4 000	0,46
Farní kostel ve Stražisku	4 000	0,46
Fond pro udržování pomníku a hrobu Karla Vojáčka	2 000	0,23
Sirotčinec města Prostějova	321 555	37,32
Celkem	861 555	100, 00

Soka Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2003, kart. č. 112.

6 Uctění památky manželů Vojáčkových

6.1 Památník manželů Vojáčkových

Členové městské rady signovali roku 1912 dokument, prostřednictvím kterého je oznámeno, že v neděli dne 31. března téhož roku bude na Smetanově náměstí (dnešní Vojáčkovo) slavnostně odhalen a předán městu památník, zbudovaný jako projev úcty manželům Vojáčkovým, štedrým podporovatelům města Prostějova. Tímto listem jsou zástupci města vyzváni, jak je v tomto dokumentu uvedeno, „aby četnou účastí všech pánu obecních starších dáno bylo najevo, že obecní zastupitelstvo vděčně práce i odkazů zesnulých mecenášů vzpomíná.“ Na počest této kulturní události se následně v Městském spolkovém a divadelním domě konala umělecká výstava. Popud k výstavbě památníku vzešel od doktora Ondřeje Příkryla, který za tímto účelem přispěl značným finančním obnosem. Vytvořením projektu byl pověřen profesor Jan Kotěra, přední český architekt, který je mimo jiné autorem plánů na výstavbu prostějovského Národního domu. Dle dokumentů uložených ve Státním okresním archivu v Prostějově byl městské radě předložený Kotěrovův přibližný rozpočet nákladů pro realizaci památníku manželů Vojáčkových. Setkáváme se zde se třemi cenově odlišnými koncepty, níže přikládám pro lepší orientaci v této problematice pouze první návrh a komentář, kterým vysvětluji odlišnosti od dalších dvou návrhů. Kolem památníku byl zbudovaný kamenný půlkruh, položena mozaiková dlažba z bílých a černých kostek, vlastní památník je zhotovený z pískovce, situován je kolem pamětní lípy a je opatřený plaketskami, které v reliéfu nesou bronzové poprsí obou manželů. Zhotovením reliéfů Vojáčkových pověřilo město sochaře Bohumila Kafku, jemuž rada města Prostějova k vytvoření kompozice jeho díla propůjčila fotografie obou manželů.

Cenová bilance pro výstavbu památníku manželů Vojáčkových

Návrh I:

1. Podezdívky a osazení kamenické práce		1 050 K
2. Kamenná lavice exedry		2 200 K
3. Dlažba mozaiková exedry		840 K
4. Památník	Kamenické práce	1980 K
	Skleněná mosaika	400 K
	Bronzová střecha	300 K
	Bronzová busta dle modelu sochaře B. Kafky, za model s odlitím a osazením	3 000 K
Dohromady		9 770 K

Další návrhy se liší pouze ve čtvrtém bodě, a to ve způsobu zhotovení a materiálu určeném na samotný památník. Dle konceptu, který je v dokumentu označen pořadovým číslem II a, jsou kamenické práce poněkud dražší, dosahují odhadem částky 2 500 K. Zobrazení manželů Vojáčkových má být dle modelu Bohumila Kafky pojato jako dva figurální bronzové reliéfy, cena za tento model včetně odlití a osazení činí 2 400 K. Celkové náklady na koncept II a jsou odhadovány na částku **8 900 K**. Cenová bilance tohoto návrhu je pro srovnání s prvním plánem o 8,9 % nižší. Třetí rozpočet obsahuje nejdražší provedení kamenické práce, konkrétně se jedná o částku 3 000 K, podoba manželů Vojáčkovi má být zachycena prostřednictvím dvou medailonů z dílny Bohumila Kafky, jejichž cena dosahuje 1 000 K. Celkem je tento projekt vyčíslen sumou 8 090 K, v procentuálním vyjádření je realizace II b o 17, 2% levnější ve vztahu k prvnímu předloženému návrhu a o 9,1% ke konceptu II a. Dle návrhu Bohumila Kafky má město stanovit druh stromu pro středovou výplň památníku a rostliny pro okrasu jeho obvodu.

Odhadované náklady na výstavbu samotného památníku (pouze bod 4)

I	5 680 K
II a	4 900 K
II b	4 000 K

Odhadované náklady pro zhotovení díla (body 1 až 4)

I	9 970 K
II a	8 900 K
II b	8 090 K

Vítěznou se nakonec stala alternativa II b, avšak došlo k úpravám předloženého návrhu. Místo medailonů se město rozhodlo připevnit na památník desku s nápisem „Památce dobrodinců města Karla a Karly Vojáčkových vděčné město roku 1910“. Toto rozhodnutí vzniklo z toho důvodu, že město nemělo k dispozici vhodné fotografie, dle kterých by mohly být medailony vytvořeny. Kvůli nedostatku finančních prostředků bylo navrženo, aby byl zatím zhotoven pouze samotný památník a ostatní práce odloženy na později. O účast na konkurzu pro realizaci tohoto projektu zažádal například Jan Cingroš, majitel kamenické továrny v Plzni, který ve svém dopise radě města Prostějova podotýká, že měl tu čest zhotovit hřbitovní pomník Karla Vojáčka. Zakázku nakonec získala kamenická firma Josef Bernauer v Prostějově. V červenci 1910 navrhl Jan Kotěra členům městské rady, aby zvážili umístění samotného památníku v celém komplexu tohoto projektu. Kotěra zastával názor, že památník by mohl stát samostatně uprostřed polokruhového výklenku, nikoliv v přímém připojení jako

jeho pevná součást. Vznikla by tak menší kruhová stavba, opatřená dvěma nápisy, přední by směřoval směrem k městskému divadlu a obsahoval by dedikaci, zadní strana by nesla delší text, věnování či verše. Podotýká však, že památník by dosahoval daleko větších rozměrů, od kterých by se samozřejmě odvíjelo i navýšení rozpočtu. Dopisem ze dne 10. srpna 1910 oznamuje architekt Kotěra radě města Prostějova, že jeho práce je dokončena a žádá ji tedy o vyplacení honoráře ve výši 800 K. Co se týče uhrazení nákladů na stavbu památníku, Ondřej Příkryl přispěl částkou 1000 K, družstvo Městského spolkového domu obnosem ve výši 2000 K, prostějovská obec měla pro tyto účely vyhrazené 4000 K. Prostějovská záložna věnovala ku stavbě tohoto díla finanční obnos ve výši 200 K. Stráž na Hané přináší v srpnu 1910 přibližný rozpočet pro realizaci projektu, který odhaduje částkou 10 600 K, počítá však s případným navýšením nákladů až na 14 000 K. Hlasy z Hané však odhadují náklady na výstavbu památníku na 12 000 K. Interpretace tohoto údaje se v dobových tiskovinách různí.

Nyní reflektuji korespondenci Bohumila Kafky, jeho postřehy a vnímání celého díla. V dopise ze dne 25. září 1911 žádá město, aby mu byla vyplacena slíbená částka 2 100 K. Z dalších listů, adresovaných městu, však víme, že suma byla umělci, společně s úrokem z prodlení, vyplacena až roku 1913. Představitelé města však plně nesouhlasili s Kafkovým uměleckým ztvárněním manželů Vojáčkových a žádali proto korekturu díla, od které si však mistr nesliboval mnoho. Doslova píše: „Ráčili jste mi ponechat volnou ruku, od korektury bych neočekával velkého.“ Je pro něj velmi obtížné zachytit skutečnou podobu manželů, podotýká, že fotografie, které mu byly zaslány, jsou až přespříliš retušované, připravené o veškerý detail a životnost. Uvádí, že „umělec nemůže tvořit než dle toho, co vidí vlastníma očima.“ Nabízí však smírnou cestu, po konzultaci s Janem Kotěrou předkládá názor obou umělců, zda by nebylo vhodnější změnit koncept díla a vytvořit namísto portrétních medailonů figurální reliéfy. Argumentuje tím, že z estetického hlediska a pro šťastné připojení k architektuře profesora Kotěry, by předložené řešení bylo přijatelnější. Samozřejmě by se navýšily náklady na celé dílo. Umělecky volnější by se však cítil, kdyby nemusel ztvárnit reálnou podobu. Vytvořil proto další variantu díla, a to jinocha a dívku s vavřínovými věnci a girlandami. Kafka nakonec přistoupil na korekturu portrétních medailonů a byl ochoten navštívit Prostějov. Oznamuje svůj plánovaný příjezd a žádá členy rady pro výstavbu památníku o schůzku v městském muzeu, kde mu mají být předneseny námítky na vzhled díla. Na místě pak provede jeho korektury. V listu ze dne 17. října 1911 podotýká, že kdyby výsledná úprava neodpovídala představám členů městské rady, bude i tak požadovat uhrazení stávajících nákladů, bude-li nezbytné, tak i právní cestou.

Z dalšího studia archivním materiálů, konkrétně z dopisu Stanislava Suchardy z roku 1906, se dozvídáme, že původním záměrem bylo vytvoření pamětní desky, která měla být pevně připojena k Národnímu domu. Její cena by se pohybovala v rozmezí 1600 – 1800 K, společně s plastickými poprsími manželů Vojáčkových by celková suma dosahovala až 3 500 K. Avšak v kontextu s touto monumentální budovou by působila nevýrazně.¹⁵²

6.2 Pamětní deska s bustou Karla Vojáčka

Pamětní deska s bustou Karla Vojáčka, zřízená prostějovskou záložnou a umístěná na štítu zámecké budovy, sídlu této peněžní instituce, byla odhalena v neděli dne 23. června 1901 za účasti předních reprezentantů městské správy, spolkového života a hostů z českého království a moravského markrabství. Hlasy z Hané, které popisují celý slavnostní akt, označují tento den jako důstojný, velkolepý a mohutný, zkrátka takový, jakých bývá v Prostějově málo. Provedení uměleckého díla se chopil pan Josef Bernauer. Mužský pěvecký sbor Orlice přispěl chorálem „Na Moravu“. Úvodní řeči se záhy ujal pan dr. Perek, který vyzdvihl Vojáčkovu křišťálovou povahu, jeho skromnost a podpůrnou aktivitu ve sféře sociálně slabých vrstev společnosti.¹⁵³ Proti tomuto tvrzení však vystoupil Hlas lidu, jenž kriticky reaguje na zmíněný článek redakce Hlasů z Hané a umenšuje zásluhy Karla Vojáčka pro město Prostějov. Eduard Skála, náměstek starosty, předseda prostějovské záložny, zemský a říšský poslanec, vyzdvihl osobu Karla Vojáčka, jehož přičiněním byly v Prostějově nastoleny přirozené poměry a bez něhož by „boj náš o toto město dosud nebyl dobojován, a my dosud nebyli s to, vládnouti tomuto městu a pracovati tak, jak to zájem města a jeho obyvatelstva vyžaduje.“ Eduard Skála, jménem prostějovské záložny, dále slavnostně předal správu pamětní desky představitelům města. Následně vystoupili například JUDr. Josef Koudela, pan František Kneidl, předseda Ústřední Matice školské či Josef Wait, starosta města Prostějova, kteří reflektovali Vojáčkovu působení a jeho význam pro veřejnou sféru. Slavnost ukončil mužský sbor, jenž zapěl píseň „Milená má vlasti“.

V odpoledních hodinách se konala v prostorách Akciového pivovaru zahradní slavnost. Účast na této kulturní akci byla hojná, z venkovských spolků lze například zmínit spolek „Hanák“ ze Smržic, „Palacký“ z Čechovic či hrubčický „Čtenářsko-pěvecký spolek“ aj. Z městských institucí se akce účastnili představitelé „Sokola“, „Vlastimily“ či „Spolku vojenských vysloužilců arcivévody Otty“ a mnoho dalších. Paní Karla Vojáčková se bohužel odhalení památní desky nemohla zúčastnit, pobývala toho času v rodinné vile ve Stražisku,

¹⁵² SOkA Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2049, kart. č. 168.

¹⁵³ Náš kraj památce Vojáčkově. Hlasy z Hané, 20, č. 51, 22. 6. 1901, s. 1.

poděkovala tedy, prostřednictvím redakce Hlasů z Hané, Úvěrnímu spolku Záložna za projev úcty jejímu zesnulému choti. Odhalení pamětní desky předcházela Akademie v Besedním sále, jejíž součástí byla přednáška Leopolda Sacha o životě a významu Karla Vojáčka, s nímž měl tu možnost spolupracovat v oblasti českého školství.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Náš kraj památce Vojáckově. Hlasy z Hané, 20, č. 51, 22. 6. 1901, s. 1 – 2.

7 Geneze Národního domu s přihlédnutím k finančnímu odkazu manželů Vojáčkových

Národní dům, významná dominanta města Prostějova a architektonický skvost, vznikl v letech 1905 – 1907. Profesor Marek uvádí, že podnět k realizaci budovy můžeme sledovat již od roku 1875. Vytvořením konceptu stavby pověřilo město profesora Kotěru, který budově dodal secesní ráz. V dubnu 1906 předložil ke schválení projekt, dne 24. května 1905 následovalo slavnostní položení základního kamene. Prostory, určené pro spolkovou aktivitu, zahájily svou činnost již 9. listopadu 1907, divadelní budova byla otevřena později, konkrétně ve dnech 30. listopadu a prvního prosince roku 1907. Z další historie Národního domu nutno zmínit přestavbu v letech 1942 – 1944, jedná se o dílo brněnského architekta Emila Tranquilliniho, jehož nešetrný zásah do interiéru budovy zapříčinil setření jeho secesního rázu.¹⁵⁵

7.1 K počátkům divadelního umění v Prostějově

Před rokem 1870 působily ve městě hostující divadelní společnosti. Jako první navštívila Prostějov na jaře roku 1863 Štanderova společnost. Zkušený podnikatel Josef Štandera zaujímá v dějinách moravského divadelnictví významné postavení. Přinášel divákům poněmčených měst hry v českém jazyce. Uváděl též hry Josefa Kajetána Tyla, jimiž přispíval k obrození moravského venkovského lidu. Josef Štandera našel v Prostějově místo trvalého odpočinku. Jeho rodina se do města přesunula z Hradce Králové a aktivně působila v oblasti divadelní kultury. Na Štanderovu činnost navázal Václav Sobotka. Z dalších společností, které působily v Prostějově lze jmenovat například společnost Zöllnerovu, Choděrovu, Jeřábkovu a mnoho dalších. Vystoupily zde také přední osobnosti pražského Národního divadla jako například herečka Hana Kvapilová, Eduard Vojan, Jindřich Mošna a další. Roku 1871 vzniká Spolek divadelních ochotníků, kterým prošel dokonce Josef Štandera mladší, syn ředitele kočovné společnosti. Je označován jako schopný organizátor a zkušený herec. Členem tohoto spolku byl i jeho bratr Antonín, průkopník loutkového divadla na Moravě. Roku 1900 je dokončen Dělnický dům (na dnešní Wolkerově ulici), ve kterém realizovali své inscenace také členové Lidového divadla. V tomto domě se nacházel tehdy největší divadelní sál na Moravě, který byl schopen pojmout až tisíc diváků. Schopnými organizátory Lidového divadla byli novinář a spisovatel Josef Krapka – Náchodský a režisér

¹⁵⁵ MAREK, P.: Ke stavebnímu rozvoji Prostějov po roce 1870. In: Prostějov v proměnách staletí. Vydaly v roce 1994. Městský úřad v Prostějově, Muzeum Prostějovska v Prostějově a Státní okresní archiv v Prostějově, s. 31 – 32.

Václav Braunsteiner. Dále v Prostějově působil například ochotnický spolek Tyl, kterým byl založen roku 1900.¹⁵⁶

7.2 Osoby činné při vzniku Národního domu

Nutno podotknout, že na realizaci výstavby Národního domu se podíleli nejen manželé Vojáčkovi svým finančním odkazem, ale za touto budovou stojí také mnoho dalších předních osob veřejného života města Prostějova. Značné zásluhy lze připsat také rodině Wichterlových. Jmenujme inženýra Lamberta Wichterleho, jehož finanční příspěvek pokryl náklady na zhotovení divadelního vestibulu a jeden z Preislerových obrazů, byl též zakládajícím členem Družstva městského spolkového domu. Z peněžního daru jeho bratra Karla, též zakládajícího člena zmíněného družstva a otce světově uznávaného vědce Otty Wicherleho, byl zakoupen další z obrazů malíře Jana Preislera. Předsedou tohoto Družstva se stal Doc. RTDr. Ing. František Kovářik, mimo jiné stál v čele stavebního odboru a byl iniciátorem celého projektu. Postu místopředsedy se ujal MUDr. Ondřej Příkryl. Mezi členy zmíněného družstva dále patřili: ředitel české reálky v Prostějově (1903 – 1927), politik a spolkový činitel Karel Beneš, prof. Ing. Dr. František Ducháček, třetí český starosta města Prostějova JuDr. Josef Horák, Vojáčkův nástupce v lékárně U Černého orla PhMr. František Knapp, lékař a historik umění MUDr. Jaroslav Mathon, politik a ředitel pošty Jakub Nekula, politik a podnikatel František Neumann, JUDr. Václav Perek, středoškolský profesor Hugon Raulich, politik a žurnalista František Rostislav Reichstädter, politik, podnikatel, majitel tkalcovské továrny Josef Špaček a dále JUDr. Alois Vrtal. Původně německý předák, Hugon de Saint-Privée, který se díky Karlu Vojáčkovi přiklání roku 1892 k českým ideálům, dohlížel až do své smrti roku 1915 nad chodem budovy. Družstvo spolkového a divadelního domu mělo i své ženské zastoupení, Marie Neumannová, choť Františka Neumanna, zde reprezentovala vzdělávací a pěveckou jednotu Vlastmila. Další významnou osobností při genezi Národního domu se stal člen Družstva Vladimír Pleský, který zde zastupoval divadelní ochotnický spolek Tyl, v jehož režii spolek vystoupil při slavnostním otevření této budovy. Rolnickou sladovnu zastupoval statkář Jan Podivínský, Měšťanskou besedu Eduard Skála.¹⁵⁷

Vizuálním ztvárněním tohoto kulturního centra byly pověřeny významné osobnosti umělecké sféry. Profesor Jan Kotěra připravil architektonický koncept budovy, je mimo jiné

¹⁵⁶ MAREK, Pavel: K základním rysům prostějovského divadla v 19. a 20. století. In: KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.): Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Výbor z příspěvků z vědecké konference uspořádané u příležitosti šestistého výročí udělení městských práv Prostějovu Městským národním výborem v Prostějově 24. a 25. dubna 1990. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, 1994, s. 184 – 186.

¹⁵⁷ MAREK, P.: Historie stavby Národního domu v Prostějově. Rosice u Brna: Gloria, 2014, s. 88 – 122.

autorem památníku manželů Vojáčkových, který je situován před Národním domem. František Anýž je autorem secených kandelábrů, umístěných po stranách divadelních balkonů a osvětlovacích stojanů v přednáškovém sále. Theodor Dostál, zakladatel akciové společnosti Vulkania, která se stala věhlasnou díky realizaci kovové výzdoby a osvětlovacích těles Národního domu, tedy s výjimkou Anýžových kandelábrů. Jak již bylo zmíněno, bronzové reliéfy manželů Vojáčkových jsou dílem sochaře Bohumila Kafky. Návrhem maleb divadelním lóží byl pověřen František Kysela, je též autorem sgrafit exteriéru budovy, jejich provedení se zhostil prostějovský malíř Jindřich Taschner. Jan Preisler vytvořil pro vestibul Národního domu dva monumentální obrazy, které byly pořízeny díky finančním příspěvkům rodiny Wichterlovy. Sochař a medailér prof. Stanislav Sucharda vytvořil grandiózní postavy Hanáka a Hanačky, jež působí jako podpěry kamenné stříšky při vstupu do Národního domu. Dále je autorem řady drobných plastických výtvorů.¹⁵⁸

7.3 Příspěvek manželů Vojáčkových na realizaci Národního domu

Již v říjnu roku 1892 na chůzi Záložny uvažoval Karel Vojáček společně s Eduardem Skálou, Augustinem Jiříčkem, Františkem Neumannem, Heřmanem Nutzem, Eduardem Slukou, doktorem Jindřichem Štrossem a Bedřichem Zahradníkem o realizaci divadelního sálu. Jejich původní koncepce počítala s přistavením sálu k budově prostějovského zámku. Realizace projektu byla odkládána kvůli nedostatku finančních prostředků, přednost získaly budovy vzdělávacích institucí a zdravotních zařízení.¹⁵⁹ Po smrti Karla Vojáčka vzala tuto ideu za svou paní Karla, která ve svém testamentu věnuje štědrý finanční příspěvek projektu výstavby Národního domu. Profesor Marek podotýká, že glorifikace Vojáčkových a vytvoření jejich kultu bylo úmyslným tahem představitelů společnosti, hájících národní ideály. Tuto tezi podporuje například vytvoření zmíněného památníku před Národním domem či úmysl pojmenovat tuto budovu Karlín nebo Karlov.¹⁶⁰

Profesor Jan Kotěra, který architektonicky zpracoval projekt Národního domu, uvádí přibližný rozpočet stavebních nákladů, které odhaduje částkou ve výši 531 050 K.¹⁶¹ Celková částka však byla poněkud odlišná, během stavby ji můžeme označit za proměnlivou, avšak konečná suma dosáhla výše 739 663 K.¹⁶² Finanční odkaz manželů Vojáčkových genezi

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ KRAUS, Bohuslav: Prostějovský mecenáš [Karel Vojáček]. Kulturní zprávy, 5, č. 3, 1939, s. 51.

¹⁶⁰ MAREK, Pavel: Z historie stavby Národního domu. In: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007, s. 67.

¹⁶¹ MAREK, Pavel: Z historie stavby Národního domu. In: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007, s. 44.

¹⁶² MAREK, P.: Z historie stavby Národního domu. In: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město

divadelního a spolkového domu významně urychlil, avšak ve světle celkových nákladů pokrývá tento příspěvek sotva jednu čtvrtinu předpokládané sumy, zbylá částka pochází od daňových poplatníků a finančních darů veřejnosti.¹⁶³ Pro účely vzniku spolkového a divadelního domu věnovali manželé Vojáčkovi peněžní obnos ve výši 170 000 K. Tato částka obsahovala 130 000 K z odkazu paní Vojáčkové a 40 000 K, ukotvených v poslední vůli Karla Vojáčka, které se mají vyplatit po smrti paní Karly. S ohledem na první odstavec testamentu paní Vojáčkové, má být částka 70 000 K uložena v soudní úschovně ve prospěch její sestry Pavlína Lasnauské. Zbylá suma 60 000 K (celkem tedy 130 000 K z odkazu paní Karly pro účely výstavby Národního domu) a odkaz Karla Vojáčka, tedy 40 000 K, necht' jsou uloženy na úrok a vyplacené až při realizaci projektu. Peněžní dar paní Vojáčkové, ukotvený v jejím testamentu, byl zatížen několika podmínkami: Nově zbudované kulturní centrum má být vždy majetkem města, nikoliv vlastnictvím soukromým či spolkovým.¹⁶⁴ Městský výbor tuto podmínku dne 16. února 1906 jednomyslně přijal, Družstvo městského spolkového domu se stalo pouze organizátorem této stavby. Tato záležitost se stala předmětem polemik a velmi citlivým tématem mezi členy různých politických uskupení.¹⁶⁵ Požadavek Karly Vojáčkové byl však krátce porušen, v letech 1955 – 1957 se rozhodnutí rady Okresního národního výboru, stává jeho majetkem.¹⁶⁶ Město mohlo, dle poslední vůle paní Vojáčkové, poskytnout prostory Národního domu pro účely spolkových institucí, avšak výsadní postavení mezi nimi měli ženská vzdělávací a pěvecká jednota Vlastimila a mužský pěvecký sbor Orlice, které zde měli mít po dobu svého trvání zařízenou vhodnou místnost pro svoji činnost. Další podmínkou paní Vojáčkové bylo zřízení sálu pro přednášky a pěvecké zkoušky sborů. Dále se zde měly nacházet místnosti pro knihovnu a archiv, pakliže by zatím pro ně nebyly zařízené adekvátní prostory.¹⁶⁷ Manžele Vojáčkovy vyzdvihují tituly dobových periodik, díky jejich příspěvkům veřejnosti, jako „Vzor pravé lásky k vlasti“¹⁶⁸ či „Příklad lásky k rodnému městu a národu“¹⁶⁹.

Prostějov, 2007, s. 39.

¹⁶³ Tamtéž, s. 67.

¹⁶⁴ Soka Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2003, kart. č. 112.

¹⁶⁵ MAREK, P.: Z historie stavby Národního domu. In: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007, s. 46.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 11.

¹⁶⁷ Soka Prostějov, AM Prostějov, inv. č. 2003, kart. č. 112.

¹⁶⁸ Vzor pravé lásky k vlasti. Malá Haná, 11, č. 13, 2. 4. 1905, s. 3.

¹⁶⁹ Příklad lásky k rodnému městu a národu [Medailón Karla Vojáčka], Hlasy z Hané, 58, 25. 3. 1939, č. 12, s. 2.

Závěr

Rok 1892 je významným přelomovým bodem v dějinách hanáckého Jeruzaléma. Město se vymanilo z německých pout a rozprostírají se před ním nové možnosti. Již není svázáno německým živlem, je schopno plně započít novou kapitolu svých dějin a dodat městskému prostoru potřebný český ráz. Česká kulturní sféra byla dlouhou dobu zanedbávaná, správa města byla německá a preferovala tedy převážně své zájmy. Na počátku této nové éry stál Karel Vojáček, který podporoval realizaci přestavby města v moderní centrum. Vojáčkovi byli též štědrými podporovateli českého vzdělávání, spolkového a kulturního života. Za své, pro blaho města vykonané, činy byla jejich památka uctěná výstavbou památníku jako prostředku poděkování za jejich podpůrnou aktivitu a angažovanost ve veřejné sféře. Dobová periodika je zobrazují jako pravé patrioty a příklad hodný následování. Nabádají tak společnost, aby dle jejich vzoru pečovala o vše české. Najdou se však i tací, kteří jejich odkaz považují za logický a samozřejmý, jelikož byli bezdětní. Hlas lidu uvádí, že národ potřebuje své modly. Ano, svým způsobem byli manželé Vojáčkovi idealizováni, společnost je veřejně prezentuje, dle dobového vkusu, jako národní idoly. Můžeme na ně pohlížet pouze optikou dobového tisku, úryvků z Přikrylových publikací a hmotných památek. Prameny osobní povahy, vyjma testament paní Vojáčkové, se nezachovaly. Pro pochopení úplné podstaty subjektů mého bádání je to bohužel málo. Jejich pravý charakter je deformován dobovou atmosférou a není možné tyto osoby zcela oprostít od subjektivních reflexí, příznačných pro doby minulé.

Předpokladem pro štědrý odkaz Vojáčkových byly dobré majetkové poměry rodiny. Přesto, že byl Karel Vojáček teprve druhou generací rodiny, která působila v Prostějově, jeho jmění bylo značné. Původce hledejme již u jeho otce Jakuba, který se usadil v Prostějově a postupně se vypracoval. Rodina se tak stala jednou z nejpřednějších ve městě. Je nezbytné si uvědomit, že zámožnost rodiny umožnila Karlu Vojáčkovi bezstarostně vystudovat, matka mu dokonce zařídila vlastní lékárnu. Palírna U Zeleného stromu slušně prosperovala, rodina vlastnila řadu domů, které byly též jejím finančním zdrojem. Karel Vojáček se tedy mohl zcela oddat národním zájmům. Byl aktivním účastníkem politického života, po zvolení starostou města se stává fenoménem. Jeho postava ztělesňuje ukončení bojů mezi proněmecky orientovanými členy politického uskupení a národní stranou, která hájila ryze české zájmy. O to více je oslavován, jelikož se stává symbolem vítězství. Pro účely vzdělávání, spolkového a kulturního života věnoval 80 000 zlatých. Přibližně 60% svého odkazu ponechal podpoře studentů a českého školství. Dále daroval zhruba 8% výsledného příspěvku péči o sociálně

slabé. Dalších 25 % finančního daru odkázal účelům kulturním, zbylými 5% odkazu podpořil spolkovou činnost. Paní Karla Vojáčková se stala podporovatelkou chudých a potřebných, patronkou městského sirotčince a nadace pro feriální osadu ve Stražisku, která nese její jméno. Finanční odkaz ve prospěch rodiny, tedy své sestry Pavlíny Lasnauské, je ve srovnání s přerozdělením zbylých finančních prostředků poměrně nízký, činí méně než 5 %. Tedy zbylých 95% prostředků věnuje paní Vojáčková veřejnosti. Dar pro výstavbu Národního domu činí sice pouze $\frac{1}{4}$ celkových nákladů na realizaci této stavby, avšak i přesto není zanedbatelný a samozřejmý.

Prostřednictvím předkládané diplomové práce bych ráda věnovala manželům Vojáčkovým tichou vzpomínku.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Blanka Dobešová

Název katedry a fakulty: Katedra historie, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Kulturní odkaz manželů Vojáčkových městu Prostějovu

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Počet znaků: 106 648

Počet použité literatury a ostatních zdrojů: 47

Klíčová slova: Prostějovské dějiny

Národní dům

Manželé Vojáčkovi

Karel Vojáček

Karla Vojáčková

Ondřej Příkryl

Česko-německý antagonismus

Podpora českých spolků

České vzdělávací instituce

Nacionalismus

Kultura

Charakteristika diplomové práce: Práce si klade za cíl přiblížit činnost manželů Vojáčkových širší veřejnosti, zhodnotit jejich finanční odkaz pro potřeby českého spolkového a kulturního života a zachytit jejich působení prostřednictvím dobových periodik a literatury. Přelomovým milníkem v dějinách města se stalo vítězství národní strany v komunálních volbách roku 1892 a následné zvolení Karla Vojáčka starostou města. Prostějov se vymanil z německých okovů a mohl tak plně započít cestu k oživení české kultury a přestavbě města v moderní centrum. Odkaz manželů Vojáčkových se nesmazatelně vryl do dnešního rázu Prostějova. Památku štědrých mecenášů uctilo město stavbou monumentálního památníku, Karlu Vojáčkovi byla na štít prostějovského zámku instalovaná pamětní deska s bustou.

Resumé

The work aims to give to the general public insight to work of Karel Vojáček and his spouse, analyse their financial legacy for needs of czech associational and cultural life and detect their activity through the periodical and reference books. Groundbreaking milestone in the history of Prostějov became the election victory of national political party in 1892 and following electing of town mayor, Karel Vojáček. Prostějov broke out of german manacles and could begin the fully way back into resurrection of czech culture and town rebuilding in to modern centrum. The legacy of Karel Vojáček and his spouse is indelibly engraved in contemporary character of this town. The town representative power commemorated Vojáček a his wife through the placement of monumental memorial. The commemorative plaque with bust of Karel Vojáček was installed to the castle wall in Prostějov.

Přílohy

Čestná hrobka manželů Vojáčkových na městském hřbitově

Karel Vojáček
starosta a čestný
měšťan Prostějova
1848 – 1899
Karla Vojáčková
dobroditelka města,
sirotků a chudiny
1858 – 1905
Rodina Černých a
Knappova

Fotografie: Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907.

Postava bolestného anděla, dílo Stanislava Suchardy (1902)

**Čestná hrobka MUDr. Ondřeje
Přikryla s folklorními motivy
(1938, sochař Jan Tříška,
architekt Miroslav Putna)**

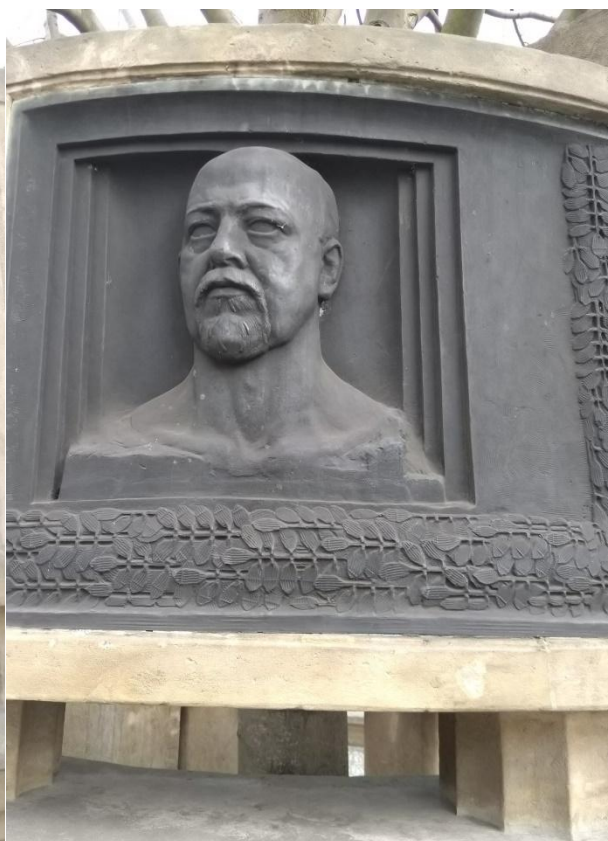
Básník a politik Hané
MUDr. Ondřej Přikryl
starosta města
poslanec a senátor
1862 – 1936
jeho rodiče Jan a Anna
jeho věrná družka Anežka
Valášková
1873 – 1954

Památník manželů Vojáčkových před Městským divadlem (dnešní Vojáčkovo náměstí)

„Památce dobrodinců města Karla a Karly Vojáčkových vděčné město roku 1910“

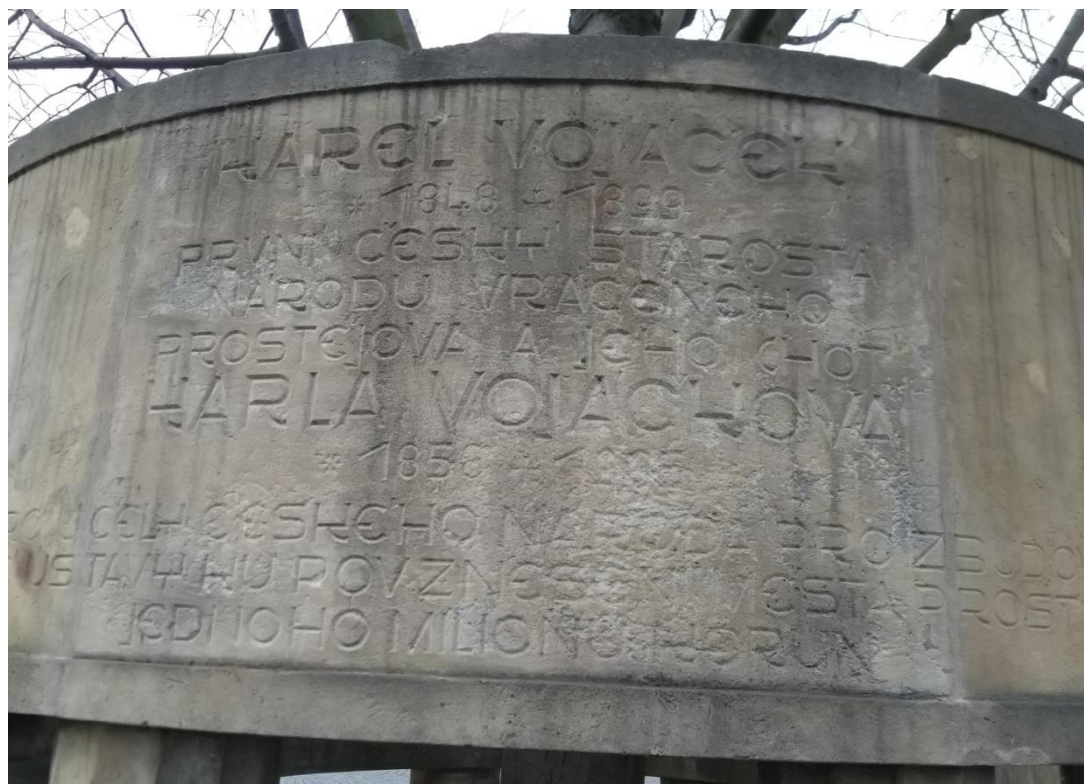

Detail památníku (reliéf Karly a Karla Vojáčkových)

**Památník manželů
Vojáčkových**

Fotografie: ROHÁČKOVÁ, Dagmar (ed.):
Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov:
Město Prostějov, 2007, s. 66.

Transliterace:

„Karel Vojáček (1848 – 1899) první český starosta národu vráceného Prostějova a jeho choť Karla Vojáčková (1858 – 1905) věnovali ve svých závětech pro účely českého národa pro zbudování městského a divadelního domu a pro jiné ústavy ku povznesení města Prostějova četné odkazy jednoho milionu korun“

Celkový pohled na památník (v pozadí kostel sv. Jana Nepomuckého)

Národní dům v Prostějově (1907)

Fotografie: ROHÁČKOVÁ, Dagmar (ed.): Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007, s. 57.

Busta Karla Vojáčka (prostějovský zámek)

Svému zakladateli
velikému vlastenci a mecenáši
Karlu Vojáčkovi
Prvnímu českému měšťanostovi
v Prostějově
1848 - 1899
věnuje Záložna

**Feriální osada ve Stražisku
(při slavnostním otevření
dne 14. srpna 1907)**

Fotografie: Několik črt z posledních 15 let
města Prostějova, družstvo městského
spolkového domu, Prostějov, 1907.

Dům U Zeleného stromu

Fotografie: CHYTIL, Miroslav (ed.): Slavné stavby Prostějova. Praha 2009, s. 34.

**Dům manželů Vojáčkových U
Černého orla**

Fotografie: Několik črt z posledních 15 let
města Prostějova, družstvo městského
spolkového domu, Prostějov, 1907.

Dům U Zlaté studny (zde podnikal Jakub Vojáček v oblasti pohostinství)

Detail domovního znaku

Budova Úvěrního spolku Záložna a zastavárna v Prostějově v zámeckých prostorách

Fotografie: Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907.

Gremiální list Karla Vojáčka

Fotografie: PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 3. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 7.

Karla Vojáčková

Karel Vojáček

Oskar Vojáček (bratr Karla Vojáčka)

Justina Vojáčková (choť Oskara Vojáčka)

Jan Zajíček

(poslední německý starosta města Prostějova)

Eduard Chmelař

(švagr Vincencie Vojáčkové)

Ondřej Příkryl

Fotografie:

Karla Vojáčková: PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 4. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 56.

Karel Vojáček: PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 4. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 57.

Oskar Vojáček: PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 3. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 21.

Justina Vojáčková: PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 4. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 196.

Jan Zajíček: PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 1. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 70.

Eduard Chmelař: PŘIKRYL, Ondřej: Z těžkých dob Prostějova. Díl 1. Prostějov: nákladem vlastním, 1929, s. 44.

Ondřej Příkryl: PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 3. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 4.

Fotografie manželů Vojáčkových zveřejněné v periodiku Zlatá Praha

Karla Vojáčková. Zlatá Praha. 1905, č. 25, s. 299.

Karel Vojáček. Zlatá Praha, 1899, č. 21, s. 251.

Pamfletický lístek Nejde to! (reakce na poslanecké volby r. 1890)

Fotografie: PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 3. Prostějov: nákladem vlastním, 1931, s. 169.

Průvod k příležitosti posledního rozloučení s Karlou Vojáčkovou (1905)

Fotografie: ROHÁČKOVÁ, D. (ed.): Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s 35.

Celé znění německy psaného písňového textu Wojaczek und Zajiček!

(reakce na poslanecké volby 1884, Červánky Prostějova)

Eine Ceche und ein deutscher Mann,
die lebten fröhlich nebenan,
der erste hiess Pan Wojaček,
der zweite hiess Herr Zajiček.
Gelegentlich der Landtagswahl –
die Freundschaft schwand mit einmal.
Es kandidierten oder schreck
der Wojaček und Zajiček.
Es war bestimmt in Schönborns-Rath,
dass Wojaček erhielts Mandat
und einzog in das Landhaus keck
zum Hohne dem Herr Zajiček.
Doch bei der Wahl war vieles faul,
die Deutschen hiltten nicht das Maul
und jagten aus dem Landtag weg

den Apotheker Wojaček.
 Man annullierte seine Wahl,
 sie kam zustande nur durch Qual
 und es bezog den freien Fleck
 der Bürgermeiser Zajiček.
 Und die Moral von Quiquaquo?
 Man schrie nie zu viel Hallo,
 es ist für jeden Wojaček
 gewachsen noch ein Zajiček...

Klíčové milníky manželů Vojáčkových:

1848 Jakubovi a Vincencii Vojáčkovým se narodil syn Karel	1854 Počátek studijních let	1859 Německé gymnázium v Olomouci
1869 Lékárna U Černého orla	1870 Vstupuje do Občanské záložny (uzavřena 1872)	1873 Založen Úvěrní spolek Záložna a zastavárna
1875 Rezignace na post předsedy správní rady	1876 Uzavírá sňatek s Karlou Černou	1884 poslancem zemského sněmu a následná anulace volby
1886 Opět vítězství v poslaneckých volbách	1890 Prohra, poslancem Mor. zem. sněmu se stává Jan Zajiček	1892 Prvním českým starostou Prostějova
1898 Rezignace na post starosty	1899 Zemřel v 51 letech	1901 Busta Karla Vojáčka
1904 Přenesení ostatků na nový městský hřbitov	1905 Smrt Karly Vojáčkové	1907 Národní dům
1912 Památník manželů Vojáčkových před Národním domem		

Jeremiáš na zříceninách hanáckého Jeruzaléma

Prameny a literatura

LITERATURA

FRÖML, František.: Lékárník a mecenáš města [Karel Vojáček], Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově, 4, 1984, č. 1, s. 31 - 33.

GRŮZOVÁ, Ludmila – KARNÝ, Léon – MAREK, Pavel – ROHÁČKOVÁ, Dagmar: Prostějov v proměnách staletí. Vydaly v roce 1994 Městský úřad v Prostějově, Muzeum Prostějovska v Prostějově a Státní okresní archiv v Prostějově. 160 s.

CHYTL, Miroslav (ed.): Slavné stavby Prostějova. Praha, 2009, 231 s.

PŘIKRYL, Ondřej: Červánky Prostějova. Díl 1. - 4. Prostějov: nákladem vlastním, 1931.

PŘIKRYL, Ondřej.: Z těžkých dob Prostějova. Díl 1. - 4. Prostějov: O. Přikryl, 1929.

JANOŠEK, Vojtěch.: Dějiny Prostějova. Brno, Musejní spolek, 1938, 390 s.

KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.): Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Výbor z příspěvků z vědecké konference uspořádané u příležitosti šestistého výročí udělení městských práv Prostějovu Městským národním výborem v Prostějově 24. a 25. dubna 1990. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, 1994. 210 s.

KOVAŘÍKOVÁ, Tereza, MAREK, Pavel, PUŠ Ivan: Starostové - vůdcové nebo služebníci?: role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 251 s.

MALÍŘ, Jiří: Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861 – 1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 887 s.

MAREK, Pavel - TRAPL, Miloš - BARTOŠ, Josef - SKOUPÁ, Dana - PETERKA, Miloslav - ZATLOUKAL, Pavel - MALIVA, Josef - KOLÁŘ, Václav - VÁLKA, Miroslav: Prostějov. Dějiny města. 2. díl. Prostějov: Město Prostějov, 1999, 263 s.

MAREK, Pavel: Historie stavby Národního domu v Prostějově. Rosice u Brna: Gloria, 2014, 128 s.

MATHON, Jaroslav: Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek. Vydáno za podpory Města Prostějova a Městské knihovny Prostějov. Vytiskl PRINT Prostějov 2001 jako přetisk vydání z roku 1924. 162 s.

MATHON, Jaroslav - MAREK, Pavel: Mé vzpomínky na Prostějov v letech 1897-1933. In: Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově č. 1-2, (1997), s. 1-16.

Několik črt z posledních 15 let města Prostějova, družstvo městského spolkového domu, Prostějov, 1907, 65 s.

ROHÁČKOVÁ, Dagmar – ŘÍHA, František: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Prostějov: Město Prostějov, 2007. 399 s.

NOVINY A ČASOPISY

Allelúja! Allelúja! Hlasy z Hané, 11, č. 44, 28. 10. 1892, s. 1.

Břesovice. Hanácký kraj, 5, č. 20, 8. 10. 1904, s. 1.

Prostějovská. Humoristické listy. 34, č. 45, 4. 11. 1892, s. 3.

Humoristické listy, 34, č. 20, 13. 5. 1892, s. 1.

KONVIČKA, J.: Vzpomínáme Karla Vojáčka, Hlasy z Hané, 58, č. 12, 25. 3. 1939, s. 2.

KRAUS, Bohuslav: Prostějovský mecenáš [Karel Vojáček]. Kulturní zprávy, 5, 1939, č. 3, s. 50.

Karel Vojáček, Věstník Ústřední matice školské, 15, 1899, č. 4, s. 90 - 91.

Karla Vojáčková. Havlíček, 5, č. 13, 25. 3. 1905, s. 2.

Karla Vojáčková. Zlatá Praha, 22, č. 25, 7. 4. 1905, s. 299.

Karly Vojáčkové není více! Hlasy z Hané, 24, č. 35, 24. 3. 1905, s. 1.

Kronika [Karel Vojáček], Zlatá Praha, 16, 1899, č. 21, 31. 3., s. 251 - 252.

Musí mít modly. Hlas lidu. 1901, 16., č. 26, 27. 6. 1901, s. 100 - 101.

Náš kraj památce Vojáčkově. Hlasy z Hané, 20, č. 51, 22. 6. 1901, s. 1.

Památce Karla Vojáčka, Hlasy z Hané, 20, 22. 6. 1901, č. 50, s. 1.

Poslední německý starosta města Prostějova zemřel. Národní politika, 55, č. 163, 14. 6. 1915, s. 2.

Příklad lásky k rodnému městu a národu [Medailón Karla Vojáčka], Hlasy z Hané, 58, 25. 3. 1939, č. 12, s. 1 - 2.

Slavnost nastolení prvního českého zastupitelstva v Prostějově. Hlasy z Hané, 6. 11. 1892, č. 163, s. 1 - 2.

Smutný konec bývalého starosty prostějovského. Národní listy, 55, č. 163, 14. 6. 1915, s. 2.

Úmrtí. [Karel Vojáček], Malá Haná, 5, č. 7, 1. 4. 1899, s. 2.

Vincencie Vojáčková. Hlasy z Hané, 6, 21. 4. 1887, číslo 32, s. 2.

Voličové! Hlasy z Hané, 9, 29. 6. 1890, 9, č. 26, s. 1.

Vzor pravé lásky k vlasti. Malá Haná, 11, č. 13, 2. 4. 1905, s. 3.

Za Karlem Vojáčkem. Hlasy z Hané, 25, č. 35, 25. 3. 1906, s. 3.

PRAMENY – archivní

Státní okresní archiv Prostějov, Archivní fond města Prostějova, inv. č. 2003, 2034, 2049.